

PIDUPÄEV

Läänlased marsivad Pärnus võidupüha paraadil

Tänavusele võidupüha paraadile Pärnusse sõidavad Lääne maleva kaitseliitlased, naiskodukaitsjad ja noorteorganisatsioonide esindajad.

KAIRE REILJAN
kaire@le.ee

„Täpset arvu veel ei oska öelda, aga see jääb alla saja,” ütles kaitseliidu Lääne maleva pealik Jaanus Tuulik. Tema sõnul võtavad võidupüha paraadist osa Läänemaa kaitseliitlased, naiskodukaitsjad, noorkotkad ja kodutütred ning võitlusgrupi liikmed.

„Võitlusgrupi liikmed on poolnähtamatud,” ütles pealik. See tähendab, et nad varjavad oma nägu.

Lääne malev on esindatud ka Lääne maakaitseringkonna liputoimkonnas – seal osaleb 2024. aasta kaitseliitlase tiitli saanud Lihula üksikkompanii pealik nooremseersant Karel Kelder.

Naised juba harjutavad

Naiskodukaitsjad teevad juba paraadiks rividrilli. „Harjutame käsklusi ja möödamarssi,” ütles naiskodukaitsja Lääne ringkonna instruktor Svetlana Aug.

Küsimusele, kuidas esimene proov välja tuli, vastas Aug, et see läks kenasti. „Täitsa hea tunne oli. Naised on motiveeritud, olemine ühe eesmärgi nimel väljas.”

Augi sõnul on nõukogude ajal koolis käinud naistel lihtsam, sest toona tuli koolis marssimist ette, aga noorematel naistel see kogemus puudub. „Tavaliselt me naiskodukaitses väga ei marsi.”

Pärnusse paraadile sõidab 28 naiskodukaitsjat. Läänlastega koos marsivad Sakala ja Tallinna ringkonna naised, sest Läänemaalt polnud piisavat arvu paraadile soovijaid. Augi sõnul võib selle põhjus olla, et paljudel on pikka aega pühadeks juba perega plaanid tehtud või on peres koolide lõpetamisi.

Kokku osaleb paraadil 88 naiskodukaitsjat, kes kannavad kolme eri vormi – võõrustajad ise pidulikku ning ülejäänud väli- ja evakuaatsioonirühma vormi. Läänemaa naised on just evakuaatsioonirühma vormis.

Viimati osalesid Läänemaa naised võidupüha paraadil 2022. aastal Saaremaal. Aug ise on osalenud kümme aastat tagasi paraadil.

Paraadi lõppedes tulevad osavõtjad tagasi koju, et tähistada võidupüha Lihulas ja Paliveres. Paliveres, sealne vabatahtliku päästekomando taga nn laadaplatsil on tänavune Läänemaa maakaitsepäev.

„Teeme maakaitsepäeva Haapsaluga kordamööda,” ütles Lääne-Nigula valla kultuuri- ja sporditöö peaspetsialist Varje Paaliste. Et Läänemaal on omavalitsusi

Lääne maleva tuletoojad on Ave Proos ja Markus Sein.

LIISET JÄRVISTE

Naiskodukaitsjad Kilti lennuväljal rivisammu harjutamas.

ÜLLE KAASIK

väheks jäänud, on Lääne-Nigula Paaliste sõnul võtnud sihiks, et vallas käib võidupüha külakorda mööda kogukondi.

Seekord langes valik Paliverre, sest Paaliste sõnul soovis sealne rahvas seda ise ja pealegi pole maakaitsepäeva seal kuna-

gi peetud. „Paliverrega on lihtne, sest seal on palju tegusaid inimesi,” ütles Paaliste. Korraldamisel aitavad kaasa vald ja kaitseliidu Risti malevkond.

Maakaitsepäev algab 23. juuni keskpäeval mälestushetkega Lääne-Nigula kiriku kõrval Vabadussõ-

jas langenute mälestussamba juures. Sealt suundutakse Paliverre, kus kella 13st kahe tunni jooksul näitavad kaitseliitlased, naiskodukaitsjad ja kaitseliidu noorteorganisatsioonid tehnikat ja tutvustavad oma tegemisi. Tehnikaga on väljas kutselised ja Palivere vaba-

Võidutule toovad Ave Proos ja Markus Sein

Võidupühal, 23. juunil Pärnust presidendi teele saadetud võidutule toovad Läänemaa kaitseliidu Lääne maleva teavituspealik Markus Sein ning kodutütred peavanem ja naiskodukaitsja Lääne ringkonna liige Ave Proos.

„Sel aastal valiti tuletoojad eeskätt nende inimeste hulgast, kes on teinud koostööd kaitseliidu ajakirjaga Kaitse Kodu,” ütles kaitseliidu Lääne maleva pealik Jaanus Tuulik. „Mõlemad tuletoojad on ajakirjale kirjutanud või pilte teinud,” lisas ta.

Kaitseliidu ajakirja Kaitse Kodu esimese numbri ilmumisest möödub tänavu sada aastat.

„Nüüd on juba rahulik, olen mõttega harjunud, aga alguses oli küll ärevus,” vastas Sein küsimusele, mis tunne on olla tuletooja. Sein on varem töötanud kaitseliidu peastaabis, kus ta vahendas just kaitseliidu noorteorganisatsioonide tegemisi. „Huvitav on see, et Ave oli siis minu ülemus,” lisas ta.

Tuletoojad lähevad Pärnusse juba 22. juunil. „Siis hakkab meil tihe programm pihta. Keskpäevast harjutame, kuidas pöörata ja astuda, aga meil on seal teisi tegevusi veel, näiteks Vabadussõjas langenute mälestusmärgi juures,” rääkis Sein.

Võidupüha tähistamine Läänemaal

22. juunil

Kl 10.30 mälestushetk Nõva ausamba juures

Kl 15 mälestushetk Ridala kirikus

23. juunil

Kl 12 võidupüha tähistamine Vormsi kirikus ja Vabadussõja mälestussamba juures

Kl 12 mälestushetk Lääne-Nigula ausamba juures,

Lääne-Nigula kiriku platsil

Kl 13–15 maakaitsepäev Paliveres

Kl 14 pidulik rivistus Lihula vabadussamba juures, sellele eelneb

jalutuskäik Lihula mõisamäelt

Kl 15 võidutule jagamine Lihulas

Kl 15 kaitseliidu rivistus Paliveres

Kl 15.30 võidutule jagamine Paliveres

Kl 16.30 mälestushetk Noarootsi ausamba juures

Kl 16.30 mälestushetk Martna ausamba juures

Kl 16.45 mälestushetk Haapsalu mälestussamba juures

Kl 17 mälestuspalvus Haapsalu toomkirikus

Kl 21 mälestushetk Kullamaa ausamba juures

ALLIKAS: KAITSELIIDU LÄÄNE MALEV

tahtlikud päästjad, samuti politsei ja Noarootsi vabatahtlikud merepäästjad. Oma tegemisi tutvustavad otsingukoerad ning esmaabist räägib OÜ Ennetaja.

Nagu ikka, pakuvad naiskodukaitsjad kõigile sõdurisuppi. Päeva juhib endine Lääne maleva staabiülem Jüri Bachman. „Tema peaks seda valdkonda väga hästi tundma,” ütles Paaliste.

Malevapealik Tuuliku sõnul liitlasi tänavu Läänemaa maakaitsepäevale oodata ei ole, küll aga on esindatud kaitseväge. „Kokku on lepitud, et varustuspatalljonist tuleb üks vahetuskeraga konteinerveok, mis on kaitseväge logistika üks uuemaid masinaid,” ütles ta.

Võidutuli läheb teele

Paliverre saabuvad ka Pärnus paraadil osalenud Lääne maleva Risti ja Haapsalu malevkonna liikmed. Lihula üksikkompa-

nii liikmed astuvad Lihulas bus-sist maha, et tähistada võidupüha Lihula Vabadussõjas langenute mälestusmärgi juures.

Kell 15 algab Paliveres pidulik rivistus kõnede, tublimate kaitseliitlaste tunnustamise ja võidutule jagamisega.

Paliverre saabuvad ka tuletoojad Markus Sein ja Ave Proos presidendi teele saadetud võidutulega. Tuuliku sõnul liigub võidutuli eraldi sõidukiga.

„Tuletoojad saavad kusagil oodata, kuni rivistuse osa läbi saab,” ütles malevapealik. Umbes kell 15.30 jagatakse Tuuliku sõnul võidutuld omavalitsuste esindajatele ja kõigile soovijatele. Ta lisas, et 23. juunil viivad kaitseliitlased pärjad ja küünlad ka teistele Läänemaa Vabadussõja ausammastele.

Paaliste sõnul jätkuvad 23. juuni õhtul Palivere üritused suure jaanitulega Kuliste aasal.

● JUHTKIRI

Kas joonlaud on tõesti kõver?

Portaalis minuomavalitsus.ee avaldatud kaardil, kus on kujutatud kohalike elanike rahulolu omavalitsuse teenuste kvaliteediga, paistab Eesti läänerrannikul silma üks punane laik. Mõnevõrra ootamatult selgub, et see laik ei ole sugugi Läänerranna vald, kus osa kohalikku rahvast valla juhtimise üle nuriseb, vaid hoopis Haapsalu.

Linnapea Urmas Sukles kommenteeris Lääne Elule, et portaali edetabeli koostamise metoodika mängis Haapsalu halvas kohas oma rolli. See võib tõesti nii olla, vähemalt osaliselt. Kindlasti on võimalik koostada metoodika, kus Haapsalu rohkem silma paistab.

Aga – miskipärast paistavad küsitluses silma paistnud Kadrina ja Muhu silma teisteski küsitlustes, mis tehtud teise metoodika järgi. Midagi tehakse seal ilmselt õigesti. Ja selles „miskis“ on Haapsalus puudujäägid. Suured puudujäägid, kui näiteks elanike ja huvigruppide kaasamise eest saadakse null punkti.

Haapsalu seis on kehvem küll kui Läänerrannas, aga sealnegi kolm punkti kümnest valitsemise kategoorias on ohu märk. Kui vaadata, kuidas vald on koolireformi läbi viies puhtalt säästu silmas pidades üle rullinud mitme kogukonna huvidest, pole kehvapoolne tulemus imekspandav. Ilmne näide on tänases Lääne Elus kajastatud uudis volikogust, kes viskas päevakorrast ühegi põhjuse ja põhjenduse välja volikogu liikme koostatud Metsküla kooli võõrandamise eelnõu.

Enne joone kõveruses joonlaua süüdistamist peaks ikkagi veenduma, et enda käsi pliiatsiga kõveralt ei liigu. Eriti enne kohalike omavalitsuste valimisi.

● TEISED LEHED

Vallarahvas või põlisrahvas?

SIRP. Mitmes Eesti paigas on hing sisse puhutud väärarusaamale, nagu oleksid sealsed elanikud (kohalikud) kaugetest maadest tule ja mõõgaga saabunud koloniaalimperialistide süütu ja õnnetu ohvrid, kuid kelle tegelik staatus on ja peabki olema võrdne põlisrahvaste omaga ÜRO põlisrahvaste õiguste deklaratsiooni tähenduses, kirjutab Kaarel Tarand Sirbis.

Klassika on mõistagi võitlus elektrituulikute ja nendega seotud taristuga. Hiljuti andis Häädemeeste valla põlisrahvas teada, et mererannast enam kui 15 kilomeetri kaugusele Liivi lahte ei tohiks tuulikuid mingil juhul püstitada. Seda, et tuulepark tähendab mere muutumist jõleda väljanägemisega tiku-voileivaks, õpetasid hiidlased juba paar aastakümnet tagasi – ning Hiiu madalal ei olegi seniajani tuulikuparki.

Pole isegi tähtis, kas ebapiisavalt informeeritud vallaelanikke ajab ärevile mõni poliitiliste agitaatorite rändtsirkus või teevad seda sündmuspaigal ise genereeritud müüdid. Mis tahes muutuste vastase võitluse ühisjoon on puudulik arusaam omandiõigusest ja mitte ainult, vaid ka kodanike õiguste võrdsusest.

Kus on see tabel, mille järgi mingist riigile kuuluvast maadest viie või kümne kilomeetri kaugusel elaval inimesel on kinnistul toimuva üle suurem otsustusõigus kui teises maakonnas elaval inimesel? Millises seaduses on kirjas, et rannikuvööndis elav inimene on koos maaga omandanud ka „merevaate“ nii kaugele, kui silm ulatub, ning tal on ainuõigus määrata, kas sellesse vaatesse avamerel (isegi territoriaalmere pii-ri taga) tohib siseneda tuulik, tanker, kalapaat või hüljes? Igaüks neist võib ju mõne maitse järgi silma riivata.

Avalik huvi, mis igal üksikjuhul defineeritakse demokraatliku, vähemuse häälega arvestava enamuse tahte järgi, projekteerub ühtlaselt üle kogu riigi territooriumi, kirjutab Tarand.

● LAUSELAEN

„Terve mõistus on liikluses tihti tähtsam kui peensusteni pähe õpitud paragrahv.“

Teet Järv. PZU Kindlustuse sõidukikahjude grupi juht. Lääne Elu, 12. juuni

NÄDAL

2025

JUULIS LISANDUB KÕIKIDELE TOODETELE JA TEENUSTELE VEEL „ELU RASKEMAKS“.

Tühi vangla on tegelikult Eesti nähtamatu edulugu

See, et me peame täitma oma tühjana seisvat vanglat Rootsi vangidega, on uskumatult positiivne lugu. See näitab, et Eesti on saanud ükskõik millises rahvusvahelises võrdluses väga turvaliseks riigiks.

Seitse aastat tagasi, novembris 2018, toimus Tallinnas vangla pidulik avamine. Rae valda ehitatud uue ja siiani Eesti kõige moodsama vangla-kompleksi maksumuseks tuli 75 miljonit eurot, mis tegi sellest ühe Eesti riigi tolle aja kõige kallima ehitusprojekti. Vanglas oli kohti 1208 kinnipeetavale – ja selle järele oli tõsine vajadus, sest 2000. aastal alustanud Tartu vangla pisut vähem kui 1000 kohta ja 2006. aastal alustanud Viru vangla pisut enam kui 1000 kohta olid kõik täis. Eestis oli 2018. aasta lõpus 2613 vangi.

Eesti viimases nõukogudeaegses vanglas Tallinnas Magasini tänaval oli 2018. aastal üle 700 vangi. Uue vangla direktor oli pressile intervjuud andes prognoosiga ettevaatlik. Ta ütles, et tema juhitud vanglasse jääb veel ka väike varu.

Läks teisiti. 2023. aasta lõpuks oli Eesti kolmes 1000 kohaga vanglas kokku vähem kui 2000 kinnipeetavat, esimest korda ajaloos.

Käima läks diskussioon selle üle, kas poleks riigieelarve kitsikust arvestades mõistlik üks kolmest vanglast sulgeda ja allesjäänud kinnipeetavad kahe vahel ära jagada. Seda enam, et vangide arvu prognoos oli nüüd juba selgelt languse suunas.

See on iseenesest uskumatult positiivne lugu. Otsime kogu aeg Eesti arengule eri mõõdupuid, küll koolide kvaliteeti hindava PISA-testi näol, küll tapapärast sisemajanduse kogutoodangu (SKT) kasvu võrreldes, küll sündide arvu põhjal. Viimased kaks ei ole viimasel kümnel aastal midagi rõõmustavat pakkunud. Võib lausa öelda, et majandusarengu mõttes on käimas juba teine kaotatud kümnend.

ANVAR SAMOST
kolumnist

Aga vangide arvu kiire langus näitab selgelt, et Eesti on saanud ükskõik millises rahvusvahelises võrdluses väga turvaliseks riigiks, eriti arvestades, millisest reaalsusest 1990. aastate alguses oleme tulnud.

Üldine turvalisus on suur hüve. Eesti edulugu, millest oleme vähe rääkinud. Kõik välismaalased, isegi väga turvalisteks loetavatest riikidest nagu Põhjamaad, panevad seda kohe tähele. Ise me ei kipu eriti märkama. Aga Tallinnas võib pargitud auto uksest rahulikult lahti jätta, rääkimata sellest, et piirkondi, kus oleks kas või öösel ebatavaline liikuda, lihtsalt ei ole.

Positiivne on seegi, et valitsus on suutnud saavutada Rootsi ga kokkuleppe Tartu pooltühjana seisva vangla kasutamiseks viisil, mis maksumaksjale lisakulu ei too.

Suurema osa Rootsi vangide Tartu vanglasse toomise kriitikast võib pikema kaalumise korral heita.

Kas meil oleks kasulik või isegi võimalik Tartu vangla (kuna see on kõige vanem) lihtsalt sulgeda, konserveerida või isegi lammutada, nagu keegi soovitas? Kindlasti mitte, sest ka tühja vanglahoonet tuleb hooldada ja valvata, seda ei saa lasta võssa kasvada ja laguneda. Raske on näha, milline võiks olla spetsiifilise otstarbega hoone alternatiivne ja rahavoo plaanis tulemuslik kasutus. Lammutamise on omaette kulu, ja lõpuks –

me ei saa olla kindlad, et praegune madal kuritegevuse tase jääb püsima igaveseks.

Justiitsminister Liisa Pakosta naudib värvikaid väljaütlemisi. Kõlab hirmutavalt, kui minister lubab, et Tartu vanglasse tulevad Rootsi kiremõrvarid ja seksuaalkurjategijad. Aga tegelikult on lepingus kirjas, et siia tuuakse pikaajalise karistuse saanud meessoost täiskasvanud terved inimesed, kes pole radikaliseerunud.

Kas see on üldse tähtisk, kui kokkuleppe kohaselt Eesti kinnipeetavad Tartu vanglas Rootsist tulnutele kinni ei puutu, sest nad koondatakse Tallinna ja Viru vanglatesse? Lisaks ei pääse ükski Rootsi vang Eestis vanglast välja; nad ka vabastatakse tähtaja saabumisel Rootsi pinnale.

Isegi kui vange tulevad külastama nende hõimlased või sõbrad, siis on raske uskuda sellest tõusmas suuremaid riske Tartu või kogu Eesti turvalisusele. Külastajate kontrollimiseks näeb leping ette eraldi raha politseile ja kapole.

Tegelikult jääb ainult üks suur küsimärk ja see ei puuduta turvalisust. Kas Eesti riik oskas ikka kasumlikult kokku leppida? Rootsiga sõlmitava lepingu kohaselt maksab sealne maksumaksja Eestile ühe vangi eest 8500 eurot kuus. Kui võrrelda Eesti ühe kinnipeetava kuluga 3200 eurot kuus, siis oleks nagu piisav kate, aga tegelikult pole ametnikud kulutuste prognoosimisel minevikus alati pädevad olnud.

8500 katab julgelt ära kõikvõimaliku kulu, Eesti maksumaksja ei maksa midagi juurde, kinnitas minister Pakosta. Paremini oleks.

Tartu linn õnneks (tselluloositehase näidet arvestades) vangla kasutamise üle otsustada ei saa.

● Üldine turvalisus on suur hüve. Eesti edulugu, millest oleme vähe rääkinud.

Haapsalu linnapea Urmas Sukles ütles, et koostatud nimekiri on subjektiivne.

MALLE-LIISA RAIGLA

● OMAVALITSUSTE PINGERIDA

Haapsalu valitsemine on Eesti kehvvemate seas

Portaali minuomavalitsus.ee andmeil oli Haapsalu valitsemine eelmisel aastal üks kehvemaist Eestis.

MALLE-LIISA RAIGLA
malleliisa@le.ee

Lehe andmeil sai Haapsalu valitsemise eest üheksast võimalikust punktist kaks. Seejuures on valitsemise tulemuslikkus, mis koosneb elanike rahulolust omavalitsuse juhtimisega, toetuste osakaalust ja riigihangete edukusest, lehe andmeil null. Sama kehv seis on lehe andmeil elanike ja huvigruppide kaasamisega. „See pingerida on väga subjektiivne ega vasta tegelikkusele,” ütles Haapsalu linnapea Urmas Sukles. Haapsaluga sama kehv valitsemine on veel Kihnus, Raasi-

kul, Paides, Narva-Jõesuus, Jõhvis, Lüganusel ning Mustvee, Põlva ja Räpina vallas. Neist veel kehvem on seis valitsemisega Ruhnus. Suklese sõnul on edetabeli koostamise metoodika selline, et kõik detailid mängivad rolli. „Meil on väga palju kinnisvara ja üks on näiteks Kuuse tänava koolimaja. Kui see oleks maha lammutatud, tõuseksime – hopsi – edetabelis üles,” ütles Sukles. Portaali andmeil on valitsemine Haapsalus kehv olnud viimased kolm aastat. 2021. aastal sai Haapsalu valitsemise eest viis punkti. Teised Läänemaa omavalitsused Lääne-Nigula, Lääneranna ja Vormsi said juhtimise eest kolm

punkti, mis on ka Eesti keskmise tulemus. Kõige halvem seis on neis omavalitsustes ligipääsetavusega nii hoonetele kui ka teenustele. Haapsalus on ligipääsetavus Eesti keskmisest kõrgem. Kõigis Läänemaa omavalitsustes on kõige parem seis kriisideks valmisolekuga – kõik neli omavalitsust said selle eest kaheksa punkti, mis on ka Eesti keskmine. Kokku hindab minuomavalitsus.ee kõiki omavalitsusi kümnes valdkonnas – valitsemine, haridus, elamu- ja kommunaalmaajandus, keskkond ja kliima, liikuvus, sotsiaalne kaitse, kultuur ja sport, tervis ja turvalisus, ligipääsetavus ning ettevõtluskeskkond

–, mis omakorda koosnevad paljudest kategooriatest. Võrreldes 2023. aastaga langeb teenustasemete arv Läänemaa omavalitsustest enim Vormsil, kokku neljas valdkonnas, ja tõusis enim Läänerannas, seitsmes valdkonnas. Veebileht minuomavalitsus.ee avaldab kohalike avalike teenuste tasemeid aastast 2020. Hindamiseks vajalikke andmeid kogutakse riiklikest registritest, riigiasutuste andmebaasidest, kohalike omavalitsustelt ning elanike rahuloluküsitlustest. Lehe andmeil on selle eesmärk aidata kaasa kohalike teenuste arengule üle Eesti.

Lääneranna volikogu põlgas Metsküla eelnõu ära

Lääneranna vallavolikogu jättis Metsküla koolimaja erakooli pidajatele võõrandamise eelnõu ilma ühegi põhjendusest päevakorrast välja. Ettepaneku välja jätta tegi majanduskomisjoni nimel Lääneranna vallavolikogu majanduskomisjoni esimees Har-di Pikkmets (valimisliit Lääneranna). Ettepanekut Pikkmets ei põhjendanud. „Päevakorrapunkt number neli välja arvata,” ütles Pikkmets istungil napilt. „Oot, mõni põhjus ka on või?” küsis Lääneranna vallavolikogu liige Andres Hirvela (valimisliit Tegusad Kogukonnad) enne, kui volinikud jõudsid kiiruga hääletama hakata. Sama küsimuse esitas ka Lääneranna vallavolikogu liige Eva Helme (EKRE). Lääneranna vallavolikogu esimees, vandeadvokaat Armand Reinmaa (valimisliit Lääneranna) vastas, et volikogu on mitu korda sama eelnõu hääletanud. „See eelnõu ei ole toetust saanud,” märkis Reinmaa.

Märkusele, et see ei ole sama eelnõu, Reinmaa ei vastanud, vaid toonitas, et volinikud hääletavad, kas jätta eelnõu päevakorrast välja või mitte. „Lihtsalt päevakorrast välja jätta volikogu liikme tehtud eelnõu – ma ei näe põhjust. Tuleks ikkagi päevakorda võtta ja arutada,” ütles Hirvela. „Kui eelnõu on tehtud, tuleb arutada. Mida te kardate? Arutame ja asi tehtud!” „On tehtud ettepanek välja jätta. Me hääletame seda, kas võtta päevakorda või mitte,” kordas Reinmaa. Tulemusega kümme poolt, viis vastu, üks erapooletu jäi eelnõu päevakorrast välja. Eelnõu võõrandada Metsküla koolimaja ühe euro eest MTÜ-le Metsküla Kool esitas Lääneranna vallavolikogu liige Raul Oberschneider (Isamaa). Metsküla kooli pidajail tuleb koolimaja kasutamise eest maksta vallale iga kuu 500 euro suurust renti. Otsuse renti küsida tegi vallavolikogu 2024. aasta märtsis.

KAIE ILVES

Haapsalu tööstusala saab uue planeeringu

Haapsalu Tööstuse tänava tootmisala detailplaneeringut hakkab koostama Wesenberg OÜ. Planeering läheb linnale maksma 17 900 eurot, millele lisandub käibemaks; see peaks valmis saama kaheksa kuu pärast. Haapsalu aselinnapea Helen Rammu sõnul on plaanid alaga samad kui aasta eest, mil eelmine planeeringukava ootele jäi – jätkata tööstusalale kruntide loomisega. Vajalikud dendrooloogilised ja geoloogilised uuringud alale on juba tehtud. Ka on praegu seks selgunud Haapsalu raudtee täpne trassikoridor, mille piiranguladega saab nüüd detailplaneeringut koostades arvestada. Rammu sõnul selguvad täpsemad plaanid alaga detailplaneeringu käigus, kuid ta loetles võimalike asukadena päikeseparke, jäätme- ja sorteerimisjaama, tootmis- ja laohooneid. Kõige tõenäolisemaks pidas ta laopindu. „Tuuleparke ei saa teha,” ütles Rammu. Ka ei tohi tema sõnul rajada alale suurt müra tekitavat tootmist, sest elamurajoonid jäävad lähedale.

MALLE-LIISA RAIGLA

● LÜHIDALT

Lääne-Nigula kärbib osavallakogusid

Pärast 2025. aasta valimisi tegutsevad seni üheksaliikmelised Lääne-Nigula osavallakogud seitsmeliikmelistena. Lääne-Nigula vallavolikogu esimees Mikk Lõhmus märkis, et volikogu peab otsuse heaks kiitma, aga kõik osavallakogud on kärpimisega päri. „Põhjus on selles, et koosseisud ei tule täis,” ütles Lõhmus. Ka on elu Lõhmuse sõnul näidanud, et osavallakogu liikmed pääsevad sinna kolme-nelja häälega ja seda on liiga vähe. Ettepaneku osavallakogu liikmete hulka vähendada tegi Noarootsi osavallakogu. „Juba kolmes osavallakogus ei ole õnnestunud üheksat inimest kokku saada,” ütles Noarootsi osavallakogu esimees Laine Belovas Lääne Elule. Seitsmeliikmelised on

Palivere, Martna ja Noarootsi osavallakogud. Ka tegi Noarootsi osavallakogu ettepaneku, et valla ametiasutuste töötajad saaksid osavallakogusse kuuluda. Senise korra järgi peatuvad liikme volitused, kui ta saab kohaliku omavalitsuse palgale. Belovas märkis, et see kahan-dab veelgi inimeste hulka, kes võiksid osavallakogusse kuuluda. Noarootsi osavallakogu kaotas kaks liiget just sel põhjusel. „Koolijuht tohib osavallakogusse kuuluda ja bussijuht ei tohi,” imestas Belovas. Lääne-Nigulas on kaheksa osavald: Kullamaa, Martna, Noarootsi, Oru, Nõva, Taebla, Palivere ja Risti. Osavallakogude koosseisu vähendamise üle otsustab Lääne-Nigula vallavolikogu augustis. **Kaie Ilves**

Vormsi hakkab koolijuhti valima

Vormsi kooli direktori konkursile laekus kaks avaldust. Vormsi vallavanem Triin Lepp ütles, et mõlemad kandidaadid vastavad nõuetele ja komisjon vestleb nendega tuleval esmaspäeval. Kaks aastat Vormsi üheksaklassilist kooli juhtinud Sabine Burgeri töö-

leping on lõpetatud, sest Lepp lasi ta veel enne kooliaasta lõppu vigaselt sõlmitud töölepingute pärast lahti. Uue direktori leidmiseni juhib Vormsi lasteaed-põhikooli direktori kohusetäitjana seal seni koordinaatorina töötanud Day-Lee Holm. **Kaie Ilves**

Nõva krundid läksid uuesti müüki

Lääne-Nigula vald pani 350 000 euroga kolmandat korda müüki Nõva sadama krundid. Lääne-Nigula abivallavanema Aivo Hirmo sõnul otsustas vallavalitsus kruntide hinda praegu mitte langetada. „Tingimustes on kirjas, et võimalus on pakkuda ka alla alghinna,” ütles Hirmo. Lääne-Nigula vald müüb seitset Nõva sadama lähedal asuvat krunti ühes tükis, sest detailplaneeringuga langevad ostjale ka kohustused, näiteks vee- ja kanalisatsioonitrasside väljaehitamine. Ühtekokku 2,5 hektari suuruse maa müügitulu on kavas kasutada Nõva sadama rekonstrueerimise jätkami-

seks. Vald sai sadama arendamiseks 200 000 eurot toetust, kuid sellele tuleb lisada 120 000 eurot omaosalust. Käimasolev oksjon on juba kolmas. Esimesel korral pani vald krundid müüki 400 000 euroga, kuid ühtegi pakkumust ei tulnud. Eelmiseks oksjoniks oli alghinda langetatud 50 000 euro võrra, kuid ka siis ei tulnud ühtegi pakkumust. „Võibolla jäi pakkumuse esitamiseks aega väheks,” ütles Hirmo eelmise oksjoni kohta. Käimasolev oksjon lõpeb 24. juulil. Küsimusele, kas vald langetab kruntide hinda, kui selgi korral ühtegi pakkumust ei tule, vastas Hirmo: „Vaata-me üks asi korraga.” **Kaire Reiljan**

Tugiteenuste keskus sai uue juhi

Haapsalu hariduse tugiteenuste keskust hakkab 1. augustist juhtima keskuse senine psühholoog Maret Härm-Tilk. Haapsalu aselinnapea Kaja Rootare sõnul andis keskuse senine juht lahkumisavalduse, mistõttu otsitigi konkursiga uut juhti. Keskuse juhiks pürgis Rootare sõnul kümnekond

kandidaati, kellest lõppvooru pääses kaks. „Äga tugevad kandidaadid olid,” ütles ta. Kuus aastat tagasi asutatud Haapsalu hariduse tugikeskus koon-dab logopeede, psühholooge, sotsiaal- ja eripedagooge, kes pakuvad teenust Haapsalu koolidele ja lasteaedadele. **Kaie Reiljan**

Vana päästeauto hind kerkis ligi neli korda

Haapsalu linnavalitsus müüs oksjonikeskkonnas osta.ee kahte endist Ridala vabatahtlike päästjate autot. Mõlemad autod läksid kaubaks alghinnast tunduvalt kõrgema hinnaga. Vabatahtlike kasutada oli veoauto Gaz ja paakauto Scania. Viimane osteti kümnekond aastat tagasi Soomest. Haapsalu linnavalitsus pani mõlemad autod müüki alghinnaga

1000 eurot. Lõpuks läks 1976. aastal valminud paakauto Scania kaubaks peaaegu neli korda kõrgema hinnaga, 3750 euroga. 1988. aastal valminud GAZ müüdi 1750 euroga. Ridala vabatahtlikud päästjad lõpetasid eelmise aasta lõpus tegevuse. Üks lõpetamise põhjus oli vana-nend tehnika, mis ei saanud enam ülevaatuselt läbi ja mille parandamine polnud enam mõistlik. **Malle-Liisa Raigla**

Tanska külas põles suvila maha

Neljapäeva hommikul pärast kella 11 said päästjad teate, et endises Ridala vallas Tanska külas on öösel maha põlenud suvila. Õnnetusest teatas omanik. „Läks kohale ja suvilat ei olnud,” ütles Läänepäästekeskuse kommunikatsioonijuht Maris Moorits. Suvilast olid jä-

rel vaid korsten ja ahi ning suitsevad tukid. Päästjad sõitsid kohale ja kastasid tukid veega üle. Tulekahju põhjus on teadmata. Mooritsa sõnul on seda ka väga keeruline välja selgitada, sest hoonest pole suurt midagi järel. **Kaie Ilves**

Vormsi vallavalitsuses vahetus liige

Vormsi vallavolikogu otsustas oma reedeseis istungil muuta vallavalitsuse koosseisu. Andres-Andi Sarv vastasti tema enda soovil vallavalitsuse liikme kohustustest. Tema asemel sai Vormsi vallavalitsuse liik-

meks valla majandus- ja halduspetsialist Ebekai Härm. Nii jätkab Vormsi vallavalitsus neljalikmelisena: Mikk Puurmann, Heily Piip, Ebekai Härm ja vallavanem Triin Lepp. **Lääne Elu**

Vormsi korraldab rahvaküsitluse

Vormsi vallavalitsus kuulutas välja rahvaküsitluse, et selgitada, kuidas veidi üle 400 elanikuga saarel kohaliku omavalitsuse pakutavate teenustega rahul ollakse.

Vormsi vallavanem Triin Lepp märkis, et väikesaared nagu Vormsi jäid regionaal- ja põllumajandusministeeriumi korraldatud üle-eestilise rahulolu-uuringust välja. „Ta-

● LEINAPÄEV

Represseeritute mälestust peab edasi kandma uus põlvkond

Eesti Memento liidu juhatuse esimehe Arnold Aljaste sõnul jääb represseerituid aasta-aastalt järjest vähemaks, aga ta loodab, et neid ei unustata.

JUHAN HEPNER
juhan@le.ee

Arnold Aljaste ütles, et represseerituid ühendava Memento liikmeist lahkub igal aastal igavikku ligi kümnendik. See tähendab, et umbes kümne aasta pärast võib Memento muutuda mälestusliiduks, sest represseerituid endid on ellu jäänud väga vähe.

Nõukogude võimu represseeritute mälestust hoitakse edasi ka siis, kui neid inimesi endid enam pole, usub Aljaste. „On ju soomepoiste mälestusliit, kuigi viimane soomepoiss sai maeatud, ja on Eesti endiste metsavendade liit, nii et loodan, et ka meil Mementos tekib mälestusliit neist liikmetest, keda oleme oma seltsi lisaks represseeritutele võtnud,” lausus ta.

Ajalugu kaante vahele

Aljaste sõnul andis Eesti Memento Liit Eesti mälu instituudile üle oma andmebaasi. „Memento andmebaasid on ju tohutud. Noored, palgalised inimesed tegelevad nende represseeritute nimekirjadega edasi,” ütles ta.

Memento enda registribüroo pole Aljaste sõnul siiski veel täielikult tööd lõpetanud. „See tegeleb veel ka ise andmebaasides vigade otsimisega ja koostab ühteist,” lisas ta.

Lisaks ootab kaante vahele panekut liidu enda ajalugu. „Eks see raamat peab tekkima liidu maakondlike organisatsioonide ajaloopõhjalt,” ütles Aljaste.

Eesti Memento liidus on praegu Aljaste sõnul liikmeid natuke üle 2000, kuid represseerituid kokku on Eestis tema teada alles veidi alla 7000. Läänemaa Mementos on liikmeid umbes 30, kuid juuniküüditatuid on nende seas vaid üks, Ellen Koppel. Teadaolevalt on

Risti raudteejaamas peetavil küüditamise mälestusüritustel löövad sageli kaasa ka kohalikud koolilapsed.

URMAS LAURI

Läänemaal lisaks Koppelile elus veel paar juuniküüditatut, kes pole Memento liikmed.

Ellen Koppel oli seitsmeaastane, kui kommunistid ta pere Siberisse küüditasid. Koppel ütles Lääne Elule, et ei mäleta seda ja teab küüditamispäeval juhtunust ema meenutuse põhjal, sest oli olnud ise kopsupõletikus. Isa lahutati raudteejaamas perest. Ellen saadeti ema ja vennaga Tomski oblastisse.

Kui Ellen sai Siberis 14aastaseks, põgenes ta koos kahe eakaaslasest tüdrukuga tagasi Eestis-

se. Kodumaal õnnestus Ellenil olla kaks aastat, kuni ta sai 16. „Augusti lõpus on mul sünnipäev ja esimestel koolipäevadel võeti mind koolis klassist välja ning läks uuesti tee Siberi poole,” kirjeldas Koppel.

„Kui meenutan praegu, et 16aastane tüdruk pandi metsatööle sunnitoolaagrisse, siis mõtlen küll, et kuidas ma selle vastu pidasin,” rääkis Koppel. Metsatöölt viidi tüdruk edasi Tomski linna, kus tuli töötada ehitusel.

Ellen abiellus hiljem Siberis ja seal sündis talle tütar. Eestis-

se tagasi pääseti 1957. aastal. Koppel on oma lastele rääkinud Siberis läbielatust, kuid ta ei usu, et seda on neil võimalik lõpuni mõista.

„Olen õelnud neile, et kallid lapsed: te saate aru, et see kõik oli raske, aga seda tunnet ei saa te kunagi endale ette kujutada, mis oli sel ajal minul ja neil inimestel, kes pidid seda ise läbi elama.”

Leinapäev tuleb meeles pidada

Kas Aljaste hinnangul peetakse represseeritute mälestust Ees-

tis piisavalt meeles? „Ega me suurt nutulaulu ju ei oota, küllap peetakse. Muidugi pahan-davad inimesed mõnikord, et 14. juunil on leinapäevale mit-tesobivaid meelelahutusüritusi siin ja seal – aga inimesed, kes hukka said selle riigi nimel, usun, et neil oleks hea meel, et meil on hästi ja saame ka pidutseda. Aga kõigil neil pidustustel võiks ikkagi mainida, et ajaloos on selline leinapäev,” lausus 1949. aastal küüditatute järeltulija, Siberis sündinud Aljaste.

Kui Tallinnas asuva Maarjamäe kommunismiohvrite memoriaali juures peetakse tema sõnul mälestusüritusi, kus on kohal ka riigi- ja diplomaatilise korpuse esindajad, siis näiteks mõni teine mälestusmärk on Eestis unustusehõlma vajunud.

„Pilistveres Viljandimaal on kivi-kangur, mis loodi 1988. aastal. Iga aasta 23. augustil, kommunismi ja natsismi ohvrite mälestuspäeval tulevad represseeritud sinna kokku. Pilistvere on küll selline natuke unustatud paik riigijuh-tide jaoks,” nentis Aljaste.

Juuniküüditamine, kuritegu rahva vastu

Eesti oli okupeeritud ja liidetud Nõukogude Liiduga. Võimud mõistsid, et Eesti riigi hävitamine oli rahva enamuse tahte vastane. Vastupanu loodeti maha suruda repressioonidega. Juuniküüditamise põhieesmärk oligi hävitada rahva vastupanu, hirmutada teda ja muuta ta uue režiimi kuulekaks käsitajaks.

Juba enne küüditamist olid toimunud arreteerimised ja tapmised, seejuures ilma igasuguse formaalse kohtututa. Arreteeriti valitsuse (ka eelmiste valitsuste) liikmed, erakondade juhid, kõrge-mad sõjaväelased, politseinikud, eelkõige poliitilise politsei töötajad, juhtivad piirivalvurid jpt.

Tavainimesed isegi kuulsid nendest vahistamistest, kuid ei osanud arvata, et järgneb midagi hoopis suuremat. Arvati, et ju siis neil arreteeritutel ikka oli mingi süütegu uue võimu ees. Nii tuli suurküüditamine täiesti ootamatult kogu Eestis ja ka Läänemaal.

Küüditamiseks kasutati Läänemaal 32 veoautot, 26 sõiduautot

Kaitseliidu pealikud (vasakult) Villem Väeden, Hans Littover ja Robert-Artur Saar – kõik nad hukati 24. aprillil 1942.

3 X ERAKOGU

ja ühte bussi. Inimestest kaasati lisaks NKVD-le ja sõjaväele 112 parteilast, komnoort ja parteit-ut aktivisti. See toimus aga nii, et väljakutsutavil polnud eelseis-vatest ülesannetest aimugi. Mis neid ootab, sellest said nad teada alles instrueerimiskoosolekul 13. juunil kell 18 Haapsalu riikliku julgeolekukomitee majas.

Eestis viidi üldse Venemaale üle 10 000 inimese. Läänemaalt arreteeriti kokku 118 inimest ja küüditati 269 inimest. Risti-eraldati arreteeritud küüdi-tatutest, nende tee viis vangi-laagritesse.

Arreteeriti linnapead (näiteks Haapsalu linnaapea Hans Alver), vallavanemad (näiteks Lihula

vallavanem Hendrik Mets), koolidirektorid (näiteks Kasari kooli direktor Johannes Valgmaa), poliit-seitöötajad, töösturid, eri asutus-te juhid (näiteks Rumba sovhoosi-ks nimetatud riigimõisa tegev-juht Priidik Vellemäe), ka suure-mad maaomanikud.

Arreteeritute hulgas oli ka naisi, peamiselt naiskodukaitse

juhid nagu Salme Noor ja Elfriede Marie Grenfeldt. Vangilaagrites toimus arreteeritute üle formaalne kohtupidamine, kusjuures süüks loeti peamiselt kuulumi-ist kaitseliitu või Eesti vabariigi aegsesse juhtivasse parteisse Isamaaliitu.

Osa vangistatuid mõisteti mahalaskmisele (näiteks Kasari kooli direktor Johannes Valgmaa), osa pikemaks ajaks vangilaagrisse. Samuti hukati Salme Noor ja Elfriede Marie Grenfeldt.

Kohut seejuures tegelikult polnud – see oli vaid kolme NKVD ohvitseri (troika) suvaline otsus, sageli tagaselja tehtud, mis mõis-teti Nõukogude Liidu seaduste kohaselt tegude eest, mis olid sooritatud hoopis teises riigis – Eesti vabariigis.

Absoluutne enamik laagrisse mõistetuid suri juba aasta jooksul nälga ja haigustesse. Vaid mõnel üksikul õnnestus läbi ime ellu jääda ja kunagi isegi koju tagasi tulla. Hiiumaalt viidud 200 mehest tuli näiteks tagasi vaid kaks.

Arreteeritute pereliikmed eraldati juba vagunitesse paigutamisel Risti jaamas. Neid ei viidud vangilaagritesse, vaid Siberi küladesse, kus sõja-aastatel oli nälg.

Läänemaalt küüditatud viidi Kirovi oblastisse Oritši rajooni, kus neist suur osa pandi tööle Gadõ turbatööstuses.

Nõrgemad, eriti lapsed surid peatselt. Surid ka paljud emad. Lapsed, kelle vanemad surid, paigutati lastekodudesse. Pärast sõda said lapsed küll reeglina Eestisse tagasi, kuid sageli küüditati nad uuesti 1949. aastal.

Arreteerimised jätkusid ka pärast küüditamisaktsiooni kuni sakslaste saabumiseni. Toimusid ka massimõrvad, suuremad Kuressaare lossis, Tartu vanglas (seal tapeti näiteks lastekirjaniik Jüri Parijõgi), Tallinnas Piri-ta-Kosel, Haapsalus Troi metsas, väiksemaid oli mujalgi, ka Lihulas. See kõik kestis kuni Saksa okupatsioonini.

MATI MANDEL

Haapsalu Linnahoolduse töömehed paigaldasid reedel Ehte 2 majale Hõije Rahu piltidega plakatid.

KAIRE REILJAN

MUDAPÄEV

Lossiplatsi-äärne maja sai kuurorditeemalised plakatid

Eesti polgu ohvitseride asemel kaunistavad reedest Haapsalus Lossiplatsi ääres Ehte 2 maja kaks fotokunstnik Hõije Rahu kunstiteost.

KAIRE REILJAN
kaire@le.ee

Vasakpoolsel tööl, mis kannab nime „Unistuste impeerium“, on kujutatud udusel taustal luidki ja kuldsete munadega luigepesa. Parempoolsel tööl „Otsija“ näeb linnusevaremetes üht Rahu loodud munapead. „Otsija“ oli üks esimesi pilte, mille Haapsallu tagasi tulles tegin,” ütles Rahu.

Kui „Unistuste impeeriumi“ helged toonid rõhutavad avarust, siis „Otsija“ on süngemates toonides. Kunstniku sõnul sobib „Otsija“ hästi just maja parempoolsele küljele. „Praegu jääb see natuke lehtede varju, aga talvel, kui puud on raagus, annab see kesk-kond palju juurde – ka pildil on raagus puud,” rääkis Rahu.

Uued plagud tellis Ehte 2 majale Haapsalu linnavalitsus. „Vana plagu oli juba kole ja pleekinud ning kuna sel aastal saab kuurort 200, oleks see hea

koht, kus aastapäeva reklaamida,” ütles Haapsalu aselinnapea Tõnu Parbus.

Parbuse sõnul pöördus linnavalitsus Rahu poole, kelle töid on varem kingitud näiteks Alveri preemia saajatele, uurides, kas kunstnikul on mõtteid, mida plakatitel kujutada.

Rahu sõnul mõtles ta alguses, et võiks kuurordi 200. aastapäeva puhul midagi uut luua. „Aga siis leidsime, et võime ka nende piltidega lisada Haapsalule muinasjutulisust,” ütles ta.

Kunstniku sõnul ongi Haapsalu natuke salapärase linnake, kuhu sellised lood ja fantaasiad sobivad. „Linnavalitsusele see mõte meeldis,” lisas ta.

Koos abikaasa Karel Rahuga on pildid saanud juurde ka eesti- ja ingliskeelsed luulelised tekstid. „Mõtlesime, kuidas loo kaua unenäolisust lisada,” ütles Hõije Rahu. Lisaks kahele 11,5 x 6,5 meetri suurusele plagule

on ukse kohal väiksem QR-koodiga plakat. QR-kood viib Haapsalu kohta turismiinfot jagavale

lehele visithaapsalu.com. Parbuse sõnul maksid plagud koos valmistamisega 2500 eurot.

Mudapäev

Haapsalu kuurordi 200. aastapäeva tähistatakse lisaks uutele kunstiteostele ka temaatilise päevaga. Haapsalu linnavalitsuse kultuurispetsialisti Teele Jurtomi sõnul tuleb 19. juulil Haapsalu raekoja ees pargis mudapäev.

„Teeme seal legendaarse aktsiooni, kus linnapea läheb mudavanni,” ütles Jurtom. Ta lisas, et parki paigutatakse kolm mudavanni, kuid ei soostunud veel ütleva, kes koos linnapea Urmas Suklesega vanni võtavad.

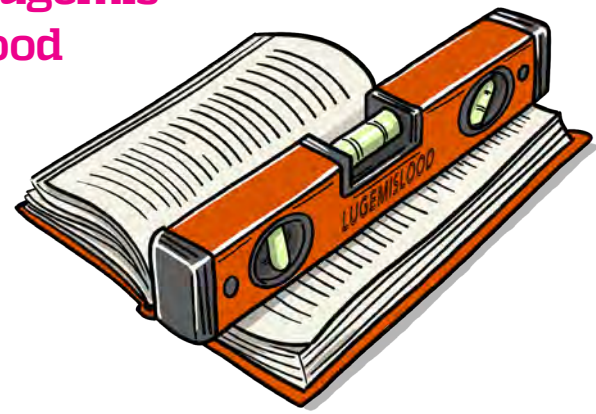
Muda saavad katsuda ja oma mudase käejälje paberile panna külastajadki. „Planeerime, et tuleb kokteilibaar, kus huvilised saavad osta mudakokteili,” ütles Jurtom. Et mudapäev toimub ühel ajal džässipeoga TAFF:fest, astu-

vad pargis üles ka festivalil esinevad ansamblid.

Läänemaa muuseum toob mudapäeva puhul parki kuurorditeemalise fotonäituse ja täiendab raekoja sees näitust vitriiniga, kus on väljas mudaga seotud tervisetooted. „See tuleb väike läbilõige, mida on läbi ajaloo tänaseni välja mudast tehtud. Annab ülevaate arendustööst, mida tehti juba 20. sajandi alguses,” rääkis Haapsalu ja Läänemaa muuseumide juht Anton Pärn. Ta lisas, et vitriin jääb muuseumi kauemaks kui ainult mudapäev.

Uuenduskuri on Pärna sõnul läbinud ka eelmiseks kuurordi aastapäevaks muuseumi välja antud „Kuurordi teejuht”. „Uues trükises on Eesti osa jõulisemalt sees,” ütles ta.

Lugemis-lood

Luule kui libahunt

Kui Haapsalu kutsehariduskeskuse käsitööõpetaja Marju Heldema oli kuueaastane, hakkas öde teda lugema õpetama. Väike Marju torkas näpud kõrva ja huilgas kõva häälega, et vähimgi tarkuseiva päralt ei jõuaks. „Aga siis läksin nullklassi ja oligi minuga kõik,” ütleb ta. „Sain lugemisele pihta ja elu läks toredaks.”

Arvatavasti alustas ka tema Julius Oro „Munast” või Heljo Männi „Karu-aabitsast” – kes seda enam mäletab, aga Viivi Luige „Seitsmenda rahukevade” luges ta läbi 14aastaselt nagu muudki suurte inimeste raamatud.

Küllap oli vana hingega laps. Kasvas väikeses külas. Oli pere noorimana vanaema hoida ning naabri-Marie ja Nette valvata. „Mis need vanad naised lapsega ikka tegid, kui et rääkisid lugusid oma ajast,” ütleb Heldema.

Selle aja tundiski ta „Seitsmenda rahukevades” ära. Mitukümmend aastat hiljem teost uuesti lugenud, mõtles Heldema, et appikene. „Olin 14aastaselt asjadest täiesti õigesti aru saanud,” ütleb ta takkajärele.

Samamoodi läks Ameerika kirjaniku Margaret Craveni teosega „Õökull huikas mind” – looga indiaanikülla saadetud vikarist. Raamat avas ukse antropoloogiasse, pidas ajaproovile vastu ja võlus teda ka aastakümneid hiljem: Heldema luges uuesti ja tundis seal ära kõik selle, mis teda õrnas eas oli paelunud.

Ikka sellesama vana hingega lapsena ütleb Heldema end olevat lapsemeelse. Ta on kõva muinasjutulugeja ja võtab Astrid Lindgreni ette ka üle 50aastasena ning mugistab Tjorveni-lugusid lugedes naerda. Tolkieni „Kääbik” on tal siiaamaani peas. Tal-linnast kodu poole sõites leiab silm Keila maantee ääres „Kääbikust” tuttava viimase lahke maja. „Ja siis tuleb Sünklaas. Sellised toredad seosed tekivad siiani,” ütleb Heldema.

Ta on mõnuga neelanud tohutu hulga elulooramatuid kunstnikest ja kuningatest. „Ajalugu läks minu jaoks huvitavaks siis, kui sõdade ajaloo sai lugude ajalugu,” ütleb Heldema. Parasjagu pooleli on „Chaneli öed” – romaan Antoinette ja Gabrielle (Coco) Chanelist. „Kevadeks on küpsusaste selline, et ei jaks midagi tõsisemat ette võtta,” ütleb ta. Eks teos ole käsitöömeistri jaoks erialane ka – moekunstnikuks kasvamisest.

Kui kunagi neelas ta ühe raamatu teise järel ja ööd jäid lühikeseks, siis nüüd loeb ta üht teost kaua, mõne lehekülje kaupa. Silmad pole enam päris need. „Kõik ütlevad, et kuula, aga see pole päris see,” ütleb Heldema. Raamatut kuulates tähelepanu hajub ja mõte läheb loo juurest omasoodu uitama. Lugedes ei juhtu seda eluilmaski. „Avad raamatu ja oledki sees. Lugeda on suur mõnu ja privileeg,” ütleb Heldema.

Raamatuostjana on ta läinud ettevaatlikumaks. „Pärast seda, kui tuttuus riul kokku varises. Kuigi vaatasin kandevõimet, enne kui ostsin, ja tõepoolest kaalusin, enne kui riulisse panin,” ütleb Heldema.

Aga ostab ikka, kasvõi sellesama „Chaneli öed” ja luulet ka, sest raamatud peavad inimese ümber olema, kui pole ka mahti lugeda või väsivad silmad ära. Siis päästabki kirkliku lugeja luule, mida korra limpsata ja mekutada. Kummutil ootab järke Doris Kareva „Mandragora”, nõiatime järgi pealkirja saanud luulevihik.

Soovib Heldema ka juba loetud „Kes kardab Sveta Grigorjevat” – Lasnamäel üles kasvanud luuletaja Sveta Grigorjeva esikogu. „Teravuse ja maailmavaate pärast. See pole, kuidas nüüd öeldagi... lauge,” ütleb ta.

Tippinud interneti otsingumootoris nime, et leida Grigorjeva värsseid kohta täpsemaid sõnu, satub Heldema Andrei Hvostovi arvustusele „Nädala raamat: luule nagu libahunt” ja hüüatab: „Just!” Nii ongi.

Grigorjeva luule, vahest luule üldse, kui see on hea, on nagu lõhe kahe maailma vahel – kõhe ja käsitamatu kui hunditud, kus soed hiilivad metsast välja linna ja varitsevad nurkade taga ning kus võrsuvad mandragorad.

KAIE ILVES

Haapsalu kutsehariduskeskuse käsitööõpetaja Marju Heldema.

KEELETARK

Kuja, tanum, tee ja uulits – tänavalahingud

20. sajandi alguses küttis keeleteadlaste seas kirgi, kuidas nimetada linnatänavaid. „Uulitsa” asemel hakkas järjest enam kanda kinnitama juba Wiedemanni sõnaraamatus esinenud „tänav”. Keeleteadlased ei suutnud aga üksmeelt saavutada. Vaidlustega jõuti „juuksekarva lõhestamiseni”. Ilmus suisa Gori karikatuur (1923) pealkirjaga „Uulitsavõitlus Eesti keelemeeste vahel”.

Kuigi uulits on vene laen, leiti, et see on juurdunud ja pole vaja välja süüa. Uulits olevat ka „suursugusema kõlaga kui tänav”. Arvati, et uulitsa hülgamisega muutuks keel sünonüümide poolt vaesemaks. Johannes Aavik soovitas tänavanarrusest loobuda. Aavik kirjutas: „Pealegi – mis kõige lõbusam ses, uulits-tänavarevolutsioonis – sõna tänav pole keeleuuriuste-etimoloogide arvamisest mõõda ka mitte puht-eestipärane, vaid germaani algupär! Nii

Uulitsavõitlus Eesti keelemeeste vahel. WABA MAA 1923 18.01

siis satutakse siin paremal korral räästa alt vihma kätte.”

Toodi välja, et tänav käib küla, uulits linna kohta. Tänav pidi jääma maale, „peaasjalikult ikka pudulojustele ja veis-

tele”, sest tänavaks nimetati teed, „mis õuest karjamaale, koplisse, mõnikord ka heinamaale või väljale viib”.

Andrus Saareste meelest labastuks tänav võiduga selle sõna „senine poeetiline, idülliline tähendusvarjund”. Leheveergudel toodi vastuargumendina, et Lõuna-Eestis ei tunta tänavat, vaid sõna *tanum* (külatänav), seega pole, mida labastada.

Samas pakkus Saareste välja rannikumurdest pärit *kuja* (kitsas tee või tänav). Saareste meelest oluks kahju, kui „see muistne, nähtavasti soome-ugri ajast põlvnev tüvi meie keelest kaduma peaks”. Kuja aga ei osutunud populaarseks „ega suutnud uulitsa ja tänav võitlust lõpetada”. Muide, karjatee jaoks on murdes veel üks omanäoline sõna – *kura*.

Ajakirjas Agu (1924) tehti ettepanek võtta linnades kasutusele

hoopis *tee*, kuna tee on „maal kui linnas enam-vähem ühesarnaselt sillutatud” ja oleks ka kompromiss uulitsa ja tänav pooldate vahel.

Uulitsavõitlused ja tänavalahingud näitavad meie kirklikku suhtumist sõnadesse. Lahingute juures jäi kõlama mõte, et uued sõnad kipuvad vanad välja tõrjuma. Ühe arvamuse autor märkis, et ta „muutub sõjakaks, kui vanale armsale omaksele sissetungiv väljamaalane liiga teeb”.

Nüüd püütakse samuti unarusse vajunud sõnu taas elustada. Kuja on ühtlasi hoonete või ehitiste vahele jääv kitsas vaba ala. Kirjanik Olev Remsu on teinud Sirbis ettepaneku võtta kohmaka ja pika „kergliiklustee” asemel kasutusele „tanum”. Remsu: „Saame tanumate toel rohkem eurooplasteks, aga jäägem ka eestlasteks!”

MONIKA UNDO

KULTUURIPIIRIDEL

Laulupeod töid Šveitsist Eesti, Noarootsi k

Sabine Burger, Šveitsist pärit õpetaja ja fotograaf, Läänemaa kogukonnaaktivist ja Vormsi kooli endine juht, kohendab Kivi talu Rooslepa külas endale ja seitsmeaastasele kõutsile Feronile eluasemeks.

ANDRA KIRNA
andra@le.ee

„Inimesed kipuvad vahel arvama, et ma pean Eestit „ainukeseks paigaks maailmas“, aga päris nii see ka ei ole,” ütles Burger eesti keeles, mis vaid vaevu annab tunda, et rääkija pole päriselt eestlane. „Võin vaimustuda paljudest kohadest ja kultuuridest, eriti just kultuuridest, ükskõik, kas Lõuna-Ameerikas või mujal.”

„Eelistan süvitsi minna ja praegu tundub õige olevat just ühest ehk eesti kultuurist põhjalikult aru saada. Või tegelikult kahest, sest tegelemine võõra kultuuriga on alati ka töö iseenda kultuuri ja isikuga,” selgitas ta.

Süvitsimine Eestis koorilaulu oli see, mis Burgeri Eestisse tagasi tõi.

Keskkooliõpilasena 1998. aastal Tallinna jõudes ei osanud ta ühtegi sõna eesti keelt. Muusikat oli ta Šveitsis ka õppinud, aga uues koolis oli kokku puutumine Eestis teiste õpilaste kõrge tasemega esialgu ehmata.

„Šveitsis õppisin flööti. Sain flöödiõpetaja juures käia ja tema õpetas mind mängima. Aga muusikakeskkooliga seda ei saa võrrelda. Sellist süsteemi meil ei ole,” ütles Burger. Tallinna muusikakeskkooli alguse kogemust võrdles ta uppumise tundega.

Kultuuri pildistaja

Pärast vahetusaastat jätkas ta oma õpinguid Bodensee ääres Kreuzlingeni pedagoogikakoolis ja sai klassiõpetajaks.

„Otsisin kultuurivahetust Šveitsi ja läksin tööle kahekeelsesse piirilinnas, kus elasid peaaegu 20 aastat. Töötasin põhikooli õpetaja ja klassijuhatajana ning õppisin juurde fotograafiat Berni graafikakoolis ja kultuurikorraldust Baseli ülikoolis,” rääkis Burger.

Pildistamist teatri- ja muusikamaailmas õppis ta iseseisvalt. „Siis tuli muusika minu ellu tagasi,” ütles ta, lisades, et elaski üht jalga pidi koolis õpetajana ja teist pidi kultuuris. „Nii ei hakka kunagi igav,” tähendas ta.

Burger pildistas palju teatrietendusi, tantsu- ja muusikafestivale. „Artistid hindavad mind fotograafina ka sellepärast, et ma ei paista töötades eriti silma ega sega. Seetõttu olen saanud enamasti pildistada ikkagi päris etendusi, mitte peaproove.”

Burger on pildistanud enamikus Šveitsi teatrisaalides ja jäädvustanud suuremat osa Šveitsi muusikutest. Aga mitte ainult, näiteks jättis ereda elamuse Lõuna-Aafrika džässpianist Abdullah Ibrahim. „Sain erandkorras loa kontserdi ajal pilte teha. Tavaliselt pianist sellega nõus ei ole. Improvisatsiooniline kontsert oli aga nii hingestatud, et ma ei teinud ühtegi pilti. Tundus, et lihtsalt ei sobi,” rääkis ta. Fotod tege mata siiski ei jäänud: Ibrahim andis fotograafile pärast poole tunni erakontserdi.

Laulupidu fotodel

Aga ikkagi – Eesti? Vahetusõpilasena elas Burger Saue, eesti perekonnas. Hiljem käis siin tihti küllalisena, kuigi oma elu oli Šveitsis.

Kivi talu kasvihuones, kus kõik on Sabine Burgeri oma käe järgi, saab tuulise ilmaga istuda, kohvi juua või niisama elust mõnu tunda.

ANDRA KIRNA

„Tegin fotograafina raamatu Eesti laulukultuurist. Reisisin siis hästi palju Eestis ringi. Taas õppisin keelt, sest vahepeale oli jäänud ju umbes kümme aastat. Seda raamatut tehes õppisin Eesti kultuuri paremini tundma ja seda maad ka. Mulle tundub, et see, mis mind Eestis rohkem kõnetab, on pärit sellest ajast,” rääkis Burger.

Raamatu idee tuli Burgeri eesti perekonnast. „Mu eesti õde laulab kooris ja talle on laulupidu väga tähtis. Ka minu eesti ema soovis, et ma midagi sel teemal teeksin,” rääkis ta. Algne mõte kasvas aga ruttu palju suuremaks.

„Sain aru, et selle all on märksa laiem kultuur – rahvalaulud ja regilaulud, mis on kaua laulupeo repertuaarist välja jäänud või ka oma loomu poolest laulupeole ei sobi,” ütles Burger. „Töötasin mitme kooriga üle terve Eesti. Ma ei saa muusikat pildil näidata, aga kõik muu, mis seal ümber on – suhted, seltsielu, see sotsiaalne pool –, seda saab pildile küll.”

2016. aastal ilmunud fotoraamatu „Laulan laevataie” jaoks kirjutasid lugusid mitu Eesti tuntud kirjanimest: Lauri Sommer, Valdur Mikita, Eero Raun, Kristiina Ehin ja Iy Seppel.

„Tihti tõusis küsimus, kas Šveitsis on ka laulupeotraditsioon,” meenutas Burger. See pani ta sünnimaal laulupidude ajalugu uurima. Burgeri piltide kõrval jõudis laulupeoraamatusse repro ühest vanast gravüürist, millel kujutatud laulupidu Appenzellimaal. „Leidsin selle pildi. All on kiri, et aasta oli 1825 ja see võis olla esimene laulupidu Šveitsis. Võibolla maailmas üldse,” rääkis ta.

Laulusild Šveitsiga

Burger näitas kohta gravüüri lagedal maastikul. „Vaata, olen siin, kus need küngad on, üles kasvunud,” ütles ta.

„Tundub, et on võimalik näidata, kuidas mingid eeskujud levisid. Ühislaulmise häll ongi Appenzellimaal ja Saksa külalised käisid ka sellel 1825. aasta laulupeol,” ütles Burger.

Appenzelli kooriühing pidas eelmisel suvel oma 200. sünnipäeva ja nad kutsusid Burgeri selleks ajaks sinna. „Pildistasin selle sündmuse üles. Nad proovisid taas elustada kahe sajandi tagust kooslaulmist. Sel suvel tuleb Appenzelli kooriühing ühe kooriga Eestisse ning on sõidu teemaks valinud siia Appenzellimaa ja Eesti laulu-

kultuuri vahel. Neil on suvel Haapsalu toomkirikus ka üks kontsert tulemas.”

Noorena laulis Burger Kreuzlingeni pedagoogikakooli kooris. „Juhtus nii, et millalgi jäi mu hääl kuidagi kinni ja 20 aastat ei julgenud ma laulda. Nüüd juba mitu aastat laulan jälle. Vormsil õpetasin ka muusikat ja laulsin lastega üritustel. Nii et see tuleb tagasi. Praegune projekt on talharpa õppimine. Läheme talharpa-orkestriga suvel rahvamuusikapeole.”

Raamat „Laulan laevataie” tõi Burgeri ellu Haapsalu vanamuusika festivali, mille fotograaf ta juba mõnda aega on. „Raamatus esitlusel muusikakadeemias tuli Toomas Siitan minu juurde ja palus, et ma prooviksin. Ta suudab oma tagasihoidlikkusega luua tippasemel muusikasündmuse, mis on nii inimlik. Muusika, mis räägib iseenda eest – sellest piisab. Ei ole midagi ülepakutut,” ütles Burger.

Siitan peab Burgerit andekaks fotograafiks. „Ta on väga kogenud just muusika ja teatri vallas ja nii olen teda kutsunud alates 2016. aastast oma festivali pildistama. Olen olnud tema tööga rahul,” ütles Siitan.

Vormsi kooli võlu ja valu

Just sai läbi Sabine Burgeri töö Vormsi kooli direktorina. „Kaks aastat. Alustasin Vormsi koolis siiski kaks ja pool aastat tagasi arendusjuhina,” ütles Burger. „Siis otsisid nad kedagi, kes võiks luua visiooni, kuidas saaks see väike külakool areneda. Et selles oleks midagi erilist, mille pärast inimesed tuleksid Vormsile.”

Burger mõistis kohe, kui suur ülesanne see on. „Muutuste soov tuli pigem inimestelt väljastpoolt kooli, näiteks valla hariduskomisjonist. Osale õpetajaist sobis see ka. Aga mõnele oli kool hea sellisena, nagu see viimastel aastatel oligi.”

Vormsi kooli keeruline teema ehk mure-, valu- või võlu koht, nagu Burger ütleb, on liitklassid.

„Käisin ise maakoolis, mina, mu õde ja kaks venda. Šveitsis töötasin liitklassides, kus meil oli kuni kuus klassi. Seega tean, et see on võimalik ja selles on ka oma võlu. Aga õpetaja peab oma rolli teistmoodi nägema, milleks ta klassis on ja kuidas ta õpetab,” rääkis Burger. „Suur vahe on selleski, kas laps on õppinud koolitee algusest liitklassis või satub ta sinna hiljem.”

Burger nägi võimalust teha seltest valust tugevus. „Töökorraldus liitklassis on juba algusest peale klassiruumis teistsugune. Kui laps kasvab selles üles, hakkab ta oma õppimist rohkem iseseisvalt korraldama. Ka on võimalik lapsele palju rohkem individuaalset tuge pakkuda kui siis, kui kõik lähevad ühes ja samas rütmis ühest klassist teise. See on minu enda õppijakogemus ka,” rääkis Burger. Muidugi on lapsi, kes ei oska või ei saa end hästi juhtida, kuid nendega tuleb rohkem tegeleda igas klassis.

„Šveitsis olin klassijuhataja. Seal on kuni 6. klassini üldõpetus, nii et õpetada tuli kõike. Meil töötasid lapsed plaani järgi omas tempos. Teadsid, mis tundides saavad oma plaani järgi tegeleda näiteks matemaatika või saksa keelega. Mitte et nad tegutses omaette, aga nad planeerivad ise, millal. Mina koostas materjalid ja juhendas neid,” kirjeldas ta. Ja lisas, et oma töö planeerimise oskus on elus väga väärtuslik. „Eriti tänapäeval, kui maailm nii kiiresti muutub,” ütles Burger. Niisugust projektitööd põhinevat õppeviisi kasutab ka Roccaal-Mare Roostiku kool.

Kogukonda ühendama

Ametlikult lõpetas Vormsi lavalalisus hiljuti töölepingu Burgeriga kehva paberitöö pärast. Ametist lahti saamise pärispõhjusks ta seda aga ei pea. Küll mõonab ta, et tööd oli tõesti palju ja ta pigem keskendus põhitööle laste ja õpetajatega.

„Vormsi on nii armas saar arm-sate inimestega. Mul on hästi palju häid kogemusi ja elamusi sel-lest ajast. Väikestes kogukonda-des võimendub aga kõik. Demo-kraatlikud protsessid või aren-gud, ka näiteks koolis, võtavad rohkem aega. Arvamusi seinast seina on igal pool. Kompromis-se leida, arutelusid pidada, vää-rtustest rääkida, samm-sammult edasi minna – see on päris töö. Poliitikud kiirustavad, on suure surve all, et kohe peaks tulemu-si näitama. Sellest kasvavad välja võimumängud, mille jätkusuut-likus on küsitav,” rääkis Burger.

Saare lastega Vormsi laule õppi-des ta rootsi keelega õppega väga kaugele ei jõudnud. „Aga koos Sofia Joonsiga õnnestus laulude taaselistamine ikka,” rääkis ta. Mõni neist lauludest kõlab nüüd Vormsi laste esituses ERMis ran-narootslaste näitusel.

Kogukonda sulandumine

Mis tal edaspidi kavas on, Sabine Burger veel ei räägi. „Elu näi-tab... mõtteid on küll,” ütles ta.

Loodab siiski, et nüüd jääb tal oma kogukonnaprojekti jaoks rohkem aega. „Töö Vormsi koo-lis neelas mu niivõrd alla, et vahe-peal Noarootsi inimeste jaoks energiat väga palju ei jäänud,” tunnistas ta.

Riguldi, Spithami, Dirhami, Höbringi, Elbiku ja Rooslepa küla inimeste kokkukutsumiseks on Burger korraldanud kohtumisi, mille peamine mõte on, et küla-de uued ja vanemad elanikud omavahel tuttavaks saaks. Noa-rootsi on viimaste aastate jook-sul asunud palju uusi inimesi ja plaan on nad piirkonna ja selle ajalooa tuttavaks teha.

„Kas päris ajalooliste faktide kaudu või inimeste lugude kaudu. Sellepärast on külaprojekti nimi „Lood küla kauguselt” ja igal koh-tumisel on üks-kaks külalist, kes annavad mingil moel edasi seda, mis neid seob meie piirkonna-ga. Kas need on kogemused Dir-hami poest, siin sündinud muu-sika, teadmised lindudest, meie paigust tehtud filmid... värvipa-lett on lai,” rääkis ta. Kogukonna ühendamise töö eest esitati Bur-ger mullu kevadel Maalehe kogu-konna hinge konkursile.

Läänemaale ja Noarootsi tule-ku otsustas Burger 2018. aastal. Siis oli ta üks sõpruskonnast, kes püüdis Haapsalus Öhtu kal-da tänaval Doeppi villas loome-maja luua. „Meil sõpradega oli Haapsalus Öhtu kaldal üks hul-meelne projekt kunagise sõja-komissariaadiga. Maja oli seisnud pikalt tühjana ja tol ajal tahtsid vist omanikud selle maha müüa ja ostuhuvilisel olid lammutami-se plaanid. Üks meist, Kristi Märk, elas seal ja armus sellesse maj-ja. Püüdsime seda maja kuidagi päästa,” rääkis Burger.

„Pidasime garaažis kohvikut, elasime seal, tutvusime palju-de inimestega ja proovisime lei-

da selle maja jaoks võimalust,” meenutas ta. „See oli väga vah-va suvi. Võibolla oli meie unis-tus liiga ebarealistlik, aga mõt-lema peabki suurelt.”

„Selle talu siin soetasin just siis ja sellepärast, et see oli Haap-salu lähedal. Tundsin juba ennast Haapsaluga seotud olevat,” rääkis ta. See aga ei tähendanud siis veel sugugi Eestisse elama asumist. „Mul oli kaua selline edasi-taga-si elu. Talu kordategemine nõuab ju palju raha ja seda oli lihtsam teenida Šveitsis,” ütles ta. Väike-sel, paari-kolmenädalasel puhku-sel Eestis tegi ta ära nii palju kui suutis ja sõitis siis tagasi Šveitsi, et õpetamise ja pildistamisega raha teenida.

Kivi talu on üks osa kunagisest suuremast talust nimega Erkers. Sabine Burger näitas Rootsis välja antud raamatut, mis selle kunagi-sest pererahvast räägib. „Ma veel pole jõudnud kõike läbi lugeda, aga oma talu osa ikka,” ütles ta.

Raamat on loomulikult root-sikeelne ja võtab sellepärast rohkem aega. Aga kindlasti saab Burger sellega hakkama, sest keeltes on ta täiesti ilm-selt paduandekas – kui tema ilusat selget eesti keelt kuula-ta. „See on elust tulnud, ühel-gi kursusel ma küll õppinud ei ole,” tähendas ta.

Burgeri emakeel on saksa keel. „Prantsuse keelega läks nii, et sain väga hea passiivse prantsuse kee-le oskuse. Elasin kakskeelses lin-nas ja mu naabrid rääkisid prant-suse keelt. Seal toimis see üldse nii, et müüja näiteks räägib prant-suse keeles ja ostja vastab saksa keeles. Igatüks räägib oma ema-keeles ja saab teisest keelest aru,” selgitas ta. Ja lisas: „Olin pisut lii-ga laisk, ei kasutanud võimalust ise praktiseerida, nii et ei räägi väga hästi.” Inglise keelt ta oma keeleoskuste nimikirja ei pane, tema meelest õpivad selle täna-päeval kõik ära.

„Natuke räägin itaalia keelt. Meil oli selline arusaamine, et ini-mestel peab olema ladina keele põhi. Grammatikaks ja sõnavar-aks. Gümnaasiumis tuli ladina keelt õppida. Turistina saan itaa-lia keelega hakkama, aga see ei ole siiski veel oskamine,” ütles ta.

Oma pesa Šveitsi ahjukividega

Kivi talu vana maja kohendab Bur-ger endale elamiseks. „Igatsesin endale järjest rohkem oma pesa, kus saan olla mina ise, ja nüüd see ongi minu käe järgi,” ütles ta. Talu vana aed elab tõelist sega-summasuvila-aia elu. Kasvatab ümbruskonna mesilastele iga-sugu õisi. Kasvuhoones kosuvad tomatitaimed ja paprikad, vohab tillipeenar ning rooskapsas kas-vatab seemneid. „Nad ütleavad, et nii et tehta. Mis siis! Ma proovin ja vaatan, mis saab,” ütles Bur-ger ja lisas, et rooskapsas mait-seb talle väga.

Ka majas on palju tema enda kätetööd. Kui ise jagu ei saa, võtab appi meistrimehe, soovita-valt sama loomingulise kui pere-naine ise. Niisugune oli ka pott-sepp. Kivi talu ahju ehitusel on kasutatud umbes 200 aastat vanu kakhelkive, mis kunagi olid osa ühest Šveitsi ahjust. „Glasuurid

ei olnud siis nii ühtlased. Tehni-liselt ei olnud see siis veel võima-lik. Aga nii on palju huvitavam,” ütles Burger.

Šveitsist kaasa toodud vana-de kivide mõnest servast on aeg oma osa napsanud. Burger kiidab oma ahju teinud pottseppa väga. „Ta ei karda, kui küsin, kas minu järjekordne mõte on midagi sel-list, mida päriselt ka teha saab.”

Varem maja külge ehitatud lambalauda asemele valmib peat-selt ateljee, mille aknad avane-vad kolme külge. Katus on veel lammaste ajast jäänud, aga stuu-dioseinad on uued – ehtne vah-värk. „Ei, ma ei toonud seda kaasa. Töömees ise tahtis proovida,” selgitas Burger saksakeelsest piir-konnast pärit keskaegse ehitus-võtte ilmunist endisesse ranna-rootsi talumajja.

Kui põranda ja seina tegemi-se usaldas ta professionaalile, siis krohvib ta ise. „Mulle nii meeldib,” ütles ta. Loomine tähendab talle võimalust midagi teha oma käte-ga. „Või mõtetega – ise kujunda-da,” sõnas ta. Ka saun on Burgeri enda ehitatud ja samuti suuresti taaskasutatud materjalist.

Suvel on Burger kodus harva ükski. Suvemaja õuel ootab külalisi Šveitsist. „Tahtsin niisugust koh-ta, mida saan sõprade ja perega jagada,” ütles ta.

Feron, kes juba mõned aastat Sabine Burgerile Kivi talus seltsi pakub, on perenaise sõnul „nii umbes keskealine mees”, kassi-aastates loomulikult. Kui Feron varjupaigast tuli, tegid naabrikas-sid talle alguses liiga, aga nüüd on loom end kaitsma õppinud. „Mõnuleja,” ütles perenaine ja sügas Feronit kõrva tagant.

Sabine Burgerist räägivad

Kirjanik Kristiina Ehin: „Sabine Eesti-armastus nakatab ka mind kui pärismaalast ja mõtestab, ise-gi pühitseb meie loodust ja kultuu-ri siin Euroopa ääremaal. Tema (külalis)lahkus Vormsil aitas mul valmis saada raamatu „Südame-tammide taga”. Nii hea ja soe tun-ne on Sabine peale mõelda, kuigi kohtunud oleme vaid paaril korral.”

Muusik Jaan Sööt: „Me tutvusi-mine Sabinega tema „Lood küla kauguselt” kohtumist ette valmis-tades. Tema mõte oli, et inimesed siitkandist saaks omavahel tutta-vaks. See õnnestus tal nii hästi. Ja kui hästi ta eesti keelt räägib! Kohtasin teda Tuksi küla ürituse ettevalmistamisel ega aimanud-ki, et ta eestlane pole. Tuleb Šveit-sist ja teeb siin selliseid asju! Te-maga on alati väga hea rääkida.”

Endine Vormsi vallavanem Maris Jõgeva: „Mul on väga hea meel, et Sabine jõudis oma mõte-te ja tegemistega ka Vormsile. Ta tõi siinsesse kultuuri- ja haridus-ellu uusi kogemusi ja uut vaadet ning on olnud oma pühendumuse ja põhjalikkusega eeskuju. Sabi-ne on ühelt poolt haldjalik, teisalt julge võitleja, kes usaldab ka as-jade käiku. Usun sellesse, et mi-da mitmekesisema taustaga ini-mesed kogukonnas osalevad, seda rikkamaks kohalik elu saab.”

Kõiksugused kivirikud

M a ei ole üldse kindel, kas on hea mõte hakata kivirikest lugu kirjutama. Aga samas vaatan peenral täisõies olevaid Arendsi kivirikke (*Saxifraga x arendsii*) ja tunnen, et ilma kohe kuidagi ei saa. Kuigi see on tänamatu töö ja ma äärmisel juhul jõuan oma leheveerul anda vaid väga piiratud ülevaate neist toredaist ja dekoratiivseist taimedest. Kivirike perekonnas (*Saxifraga*) on ju lige-male 500 liiki! Ja see kivirik, mille kõik aiapida-jad kivirikuna ära tunnevad, on ainult üks neist viiesajast – Arendsi kivirik. Kõige aretatum, kõige sordirohkem, kõige värviküllasem, igas aias ole-mas. Öitseb praegu või on öitsemist lõpetamas. Osa sorte on jõudnud värskest ka juba ära öitseda.

Arendsi kiviriku ladinakeelne nimi kirjutatak-se keskel korrutusmärgiga, mis tähendab, et see on hübriidne liik. Kunagi umbes sada kümme aastat tagasi ristas saksa botaanik Georg Arends omavahel kaks looduslikku kivirikuliiki: muruja (*Saxifraga cespitosa*) ja roosilaadse kiviriku (*Saxifraga rosacea*). Mõlemad on pärit väga põhjapoolsete laiuskraadide loodusest: murujas kivirik Lapimaa tundrarest ning roosilaadne Islandi saare mäes-tikest. Igatahes andsid need kaks taimevanemat suurepärase lapse: tihedate sõrmjaguste, sammalt meenutavate lehtede ja võrdlemisi suurte ereda-värviliste õitega Arendsi kiviriku, mis sordist ole-nevalt võib öitseda maikuust juulini.

Uus lill sai kiiresti aianduses populaarseks. Eestis kasvatatakse teda teadaolevalt 1932. aastast saadik. Vähe on aedu, kus teda ei ole. Sama populaarne lill on ta Soomes. Nii ongi ta mägi-sibulate ja padjandiliste madalate nelkide kõr-val üks levinumaid kiviktaimlaili Läänemere ääres. Arendsi kivirik ei karda külma ega ole ka eriti niiskustundlik. Kuivas alpiaias teda kasva-tama ei pea ja tõele au andes pole see talle sugu-gi hea kasvukoht.

Arendsi kivirik vajab edukaks eluks ja hea vor-mi säilitamiseks parasniisket, mitte kuiva kasvu-kohta, ja pisukest keskpäevast varju üle pea liiku-ma, mitte lagedat täispäikest koidust ehani. Liiga päikselses, kuumas ja kuivas kohas jääb Arendsi kivirik hõredamaks ja madalamaks, kui ta muidu oleks, ja tundlikumad sordid võivad ka päris ära kõrbeda. Sellepärast sobib ta alpiaedade asemel pigem tavalise huumusrikka ja parasniiske mul-laga poolvarjulise lillepeenra serva kaunistama.

Kui ta aga alpiaeda panna, siis tuleks talle juur-te alla anda paras ports rammusamat mulda ja sättda ta kasvama mõne suurema kivi põhja-poolsele küljele. Niisuguse kivi antav vari on kivi-rikule enamasti piisav, ja samuti leidub kivi all rohkem niiskust. Ma tahaks, et keegi oleks mul-le seda rääkinud enne, kui oma kivilas katsetus-te käigus mitmest toredast Arendsi kiviriku sor-dist suutsin ilma jääda, enne kui nipi selgeks sain.

Arendsi kivirik jätab ju petliku mulje klassi-kalisest alpiaia taimest. Selles suhtes võib tema varju- ja niiskusevajadus päris ootamatu tundu-da. Aga alpitaim on ta ainult tinglikult. Põhjapool-sed mäestikud ei ole sugugi nii kuivad ja lahjad kui Vahemere-äärsed. Üleüldse on suurem osa Euroopa looduses kasvavast umbest 125 kiviri-kuliigist pärit Arktikast või parasvöötme põhja-poolsest osast, ka Gröönimaalt.

Arendsi kivirikuga sarnaseid kasvutingimusi nõuavad ja on ka väljanägemiselt temaga kõige sarnasemad tema esivanemad murujas ja roo-silaadne kivirik, samuti Alpi kivirik (*Saxifraga muscoides*). Ometi ei paku need teised öitsedes niisugust värvide mängu, vaid on valgete või valk-jate õitega. Alpi kivirikul peaksid samuti olema mõned roosakaspunaste õitega sordid, aga ma ei ole neid ise näinud.

Teise sarnaste kivirikuliikide kamba moodus-tavad niisugused kivirikud, mille lehed kasvavad igihaljaste hõbehallide rosettidena. Nende ena-masti valged või valkjad, kuid vahel harva ka mõnd muud värvi õied puhkevad suve keskel lehestiku kohal kõrgete õievarte otsas kannastes või kobaroisikutes. Selle rühma kivirikuliigid ela-

vad hästi ka kuivas mullas täispäikese käes. Nad on enamasti lubjalembesed, nii et sobivad igati paekividest laotud kiviktaimlasse. Siia kuuluvad näiteks teistest kõrgem, isegi 40–50 cm kõrgus-te õievartega imeilus Hosti kivirik (*Saxifraga hos-tii*), kobarkivirik (*Saxifraga paniculata*), püramiid-kivirik (*Saxifraga cotyledon*) ja pikalehine kivirik (*Saxifraga longifolia*). Ma olen sellest rühmast paar-i liigiga kunagi katsetanud, kuid ajal, kui ma veel ei teadnud nende lubjavajadusest midagi, sellepärast mul need katsed ka ei õnnestunud. Kui mul õnnestub mõni selline uuesti hankida, lähen meelsasti järgmisele katsele, sest tegemist on imeilusate liikidega.

Siis on veel selliste liikide rühm, mis kasva-vad oma päritolumaal sügavates kivipragudes ja kaljulõhedes. Nad moodustavad oma tillukes-te nõeljate lehtedega väga tiheda madala mätta, mis laieneb vää-ääga aeglaselt. Nad öitsevad vara-kevel aprillis kuni mai algul ja õied on enami-kul liikidel kollased, kuid mõnel ka valged või punased. Neid on koduaias keeruline kasvata-da, sest vajavad kuiva, klibuse ja lahja pinnasega poolvarju või isegi täisvarju. Olen nad hoolikalt sokutanud kasvama oma kivila eriti suurte kivi-de põhjapoolse külje alla ja ka kompostiga kitsi olnud. Niimoodi on mul õnnestunud pidada Haa-gi kivirikku (*Saxifraga haagii*), mis on minu aias tõesti üks varaseimate öitsejate hulgast, ja kada-kalehist kivirikku (*Saxifraga juniperifolia*), samuti kagukivirikku (*Saxifraga sancta*). Kuid selles selts-konnas on veel hulk liike.

Lõpuks on veel rühm kivirikuliike, kelle rohe-liste hambuliste servadega lehtede rosetid moo-dustavad maapinnale ilusa madala vaiba ja kes tahavad samuti kasvada poolvarjus ja varjus, kuid mitte enam kuivas, vaid parasniiskes huu-musrikas mullas. Põuda nad ei talu. Kõige tun-tum neist liikidest on arvatavasti linnakivirik (*Saxifraga x urbium*), mida tuntakse sageli varjuki-viriku nime all, aga päris varjukivirik (*Saxifraga umbrosa*) on siiski vaid üks tema esivanematest, sest linnakivirik on taas inimkäe tehtud hübriid-ne liik. Talbjas kivirik (*Saxifraga cuneifolia*) on eel-misest kahest kasvult väiksem ja tema lehed on nahkjad ja lusikakujulised. Lehtede alakülg on lillakas. Väga ilus liik on siin veel ümaraleheli-ne kivirik (*Saxifraga rotundifolia*), mille üsna suu-red ümarad neerukujulised lehed on sageli kae-tud heledama ilusa mustriga. Lehestiku kohale kerkib mais kuni juulis tore valgete, vahel puna-setäpiliste õite pööris. Ta vajab aga rangelt varju-list kohta, sest päike hävitab ta ruttu. Ärge küsi-ge, kust ma tean. Piinlik on.

Kivirike hulgas ei ole mürgiseid liike ja näiteks paari kivirikuliigi lehed on osa Jaapani ja Korea toidukultuurist. Samuti on teatud liike kasuta-tud rahvameditsiinis ja teetaimena. Et neid lii-ke on aga nii tohutu palju, siis ei jaksa neil kõi-gil küll näpuga järke ajada, et mis kõlbab mil-leks. Kes mürgiseid taimi oma aias põhimõtte-liselt väldib, sellele on aga igasugused kivirikud turvaline valik. Eriti Arendsi kivirikud, mis on teistest kivirikest palju lihtsamad kasvatada ja täiesti õigustatult populaarsed.

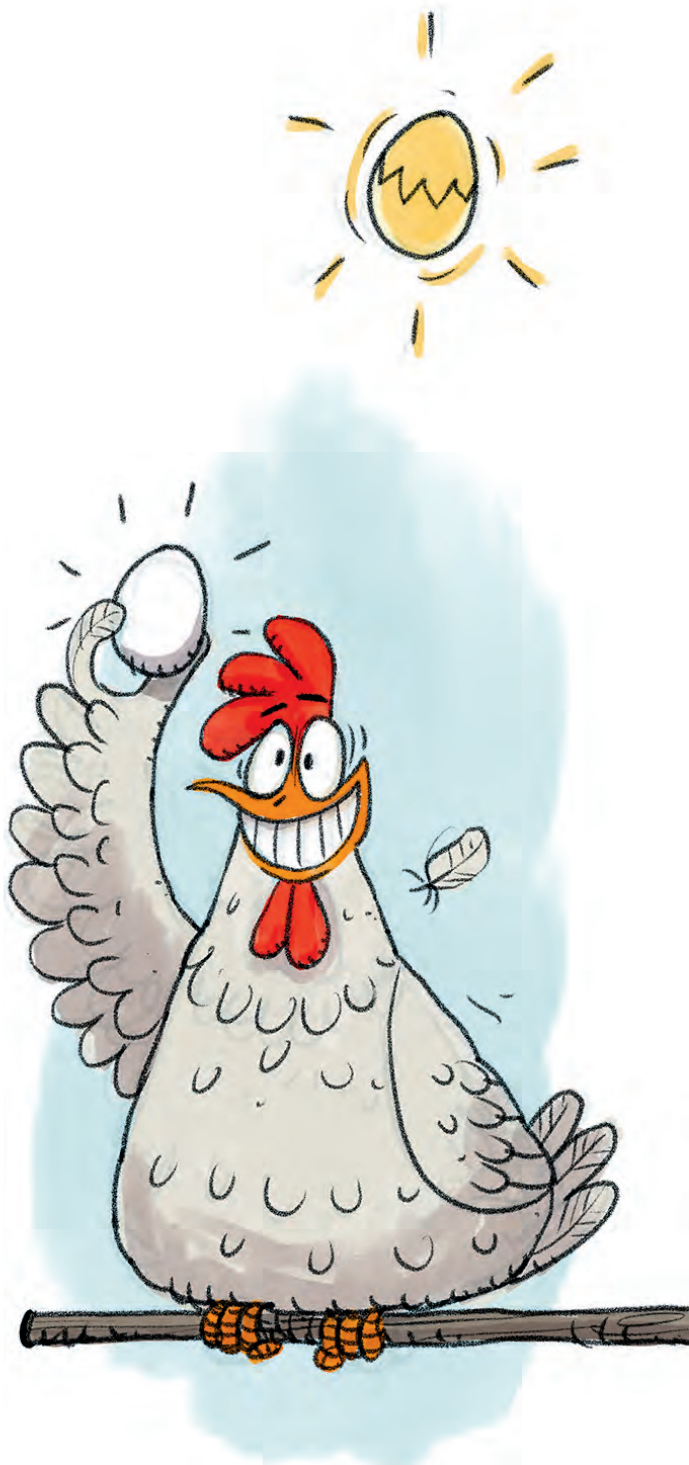

Ümaraleheline kivirik.

KANA JA MUNAD

KANA MUNES MÕNUSA
JA ÜMMARGUSE MUNA.
MUNA LESIS KANA PESAS,
MÕTLES: OH SA JUMAL,
KÜLL ON IGAV, KÜLL ON JAMA –
MUUDKUI PESAS LESI.
LÕBUS OLEKS VEEREDA
ÕUES MITMEKESI!
MUNADELE MÄNGUKS SOBIKS
VEEL KA „KEERUKUJU”,
JA VEEL MUUDKI, MILLE JÄRGI
TEKKIDA VÕIKS TUJU.

KANA AGA MUNE PESAST
MÄNGIMA EI LUBA,
KUIGI VANGLA POLE SEE,
VAID HOOPIS LASTETUBA.
AGA IGAST MUNAST TIBU
ÜKSKORD VÄLJA TULEB.
VAEVALT KANA TIBUSID SIIS
PESSA KINNI SULEB.

LASTESUDOKU

	4			5	
			3	6	
4					3
1					5
		4	5		
	1			2	

KAKURO

	25	36		18	7		40	16
13			13			17		
11			5			16		
39			30			29		
11					8			11
	7			19	12			
	28			6				
13	6							
			12			9		
8			10			11		

VÄLJASURNUD KEEL		KALA	... VILLMER	ANTIMON	EESTI KIRJANIK (EESN+N)	KÕRG-MÄESTIKU-	H NAABER	END. ORBITAAL-JAAM	MALEND	LOOMA KEHAMASS ELUSAST PEAST	BAIT	EESTI LUULETAJA	SPOOR	IHNE	MENDE-LEEVIUM	AEGU, PAIKU	SPORDI-JALATS								
SÕJA-JUMAL					IMESTAV HÜÜATUS																				
ANTISEPTIK							ITAALIA LIIR				BONNE														
							MEELETU PRASSING				SINNA-MAALE														
... MÄEOTS				KOKKU-LEPLANE											HÕBE										
				MEHENIMI											LÄBEMATU										
500.		ARSEEN			IRIDIUM			VIRK					KUTT												
		RIIETUSESE			UJUMIS-TARVETE TOOTJA			MEISTER-LIKKUS				... JA PLÄÜ													
INFO-TEHNO-LOOGIA			TSENTNER			VEENE KIRJANIK					TURVAKOOD					1.									
			TERITUS-VAHEND			LÜHI-SÕNUM					JÕGI KESK-EESTIS					PALLAA-DIUM									
KAHTLEV SUHTUMINE								EW RIIGI-VANEM						NEEPER			SIGNATUUR								
MÜRGINE PÜSIK								ESTOONILA-NE (N+EESN)						KLAHPILL			ISESEISVU-SETUS								
																									
OHVER (LUULEK.)				MI-BEMOLL			OSKUSLI-KULT									RADOON									
				ALEVIK HARJU-MAAL			KORDUVALT AE HÜÜDMA									RUUMI-MEETER	MUSTUS								
MAAKOND			ANNO DOMINI			LÜNK, TÜHIK				GALLIUM			AURU-TAOLINE				KAEVU OSA								
			DIAPASOON, SKAALA			KAKSTEIST				HOLLANDI ISO-KOOD			SUGUGI				VIITSIMATU								
...-KIRI		PENTSIK, LIAALDATUD										TERAVOLT			MÕNUSALT NAERATAMA										
		LUKUMARK										KREEKA TAHT			LIHKUMINE		LIND								
MAGIST-RAAT					OFF TOPIC			KEELE ISE-SEISEV ALLSÜSTEEM ...VALGEL								KÕÕGI-VILJATAIM									
					MUUSIKA-STIIL											IIRI NAEL	NUMBER								
EESTI SAAR										VAIMUKUS							ÄREVALT (MUUS.)								
										OKEI!							LEEDU ISO-KOOD								
OSMIK				RIIETUSESE							ISLAMIRIIK			TÄTAR			JÕGI EUROOPAS								
				TONN							SENT			VESINIK			REEDE								
KURADI(MA), PAGANA(MA)								EKSELDES					SEITSE-, SEITSME-				LUUVILI								

16. juuni

00:05 Hea Karma haigla **00:55** Midsomeri mõrvad **Teetera 02:25** ERR.ee uudised **06:45** Terevisioon **09:10** Terevisioon **11:30** Mida teie arvate? **12:25** IT-vaatlik **12:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne Kaamera **18:45** Eesti mäng **19:30** ehk, uhhuduur **20:00** Tantsuperepidu **20:30** Elu loomaia **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:25** Sport **21:35** Ukraina stuudio **22:00** Pulss **22:25** Pulss **22:50** Ühe laua taga: kriis, inimene ja vastupidavus **23:50** Grantchester

00:35 San Andreas **02:45** Brokenwoodi mõrvad **04:40** Seiklus Hiinas **05:10** Postimees.ee **05:50** Kellele kuulub su süda? **06:30** Rikas Eesti **07:00** Suveporter+ **07:30** Nutikas Eesti **08:00** Öökilaline. Andrus Ansip **09:00** Mesinädalad Loire ääres **11:00** Roaldi retked Eestis. Rekanaiste karavan **12:00** Lustlik reis Korful **13:00** Minu emps on kõvem kokk kui sinu ema **14:00** Monk **15:00** Mägi päästjad **16:00** Armastuse hind **17:40** Kellele kuulub su süda? **17:40** Kevad südames **18:45** Täistunni lood **19:00** Suveporter **20:00** Laulud sõdurile **22:15** Vösaaga Lähis-Idas **22:45** Kaks kanget Ameerikas **23:45** Tuvikesed

00:40 Seaduse nimel **01:35** Midsomeri mõrvad **03:40** Stop! **04:05** Läbi suve Taaviga **04:30** Võimalik vaid TikTakis **04:45** TV3 uudised **05:15** Kaks Kanget Austraalias **06:00** TV3 uudised **06:30** Draakonid: Võitlus saare nimel **07:00** Draakonid: Võitlus saare nimel **07:30** Jänku Juss **07:45** Jänku Juss **07:50** Kirgedes torm **09:00** Kättemaksukontor **10:00** Läbi suve Taaviga **10:30** Karibi mere piraadid: Salazari kättemaks **13:10** Võimalik vaid TikTakis **14:00** Kahevõitlus **14:30** Rosamunde Pilcher: Kaks **16:30** Kirgedes torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Kahevõitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Läbi suve Taaviga **20:30** Jüri ja Gretega külast külla **21:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **22:30** Üle ja ümber: Las Vegas ja Route 66 **23:00** Tüdruk ämblikuvõrgus: see, mis ei tapa

00:08 EKM **00:10** Jüri Üdi klubi **01:05** Voodist voodisse **01:30** Võõramaalane **02:30** Bolsonaro ja Lula. Titaanide kokkupõrge **03:27** ERR.ee uudised **07:00** Claude **07:10** Peeter Pikk-kõrv **07:25** Pips ja Popi **07:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:50** Pörsas Peppa **07:55** Karu Karla **08:05** Pörsas Peppa **08:10** Ella, Oscar ja Huu **08:20** Sam ja Julia **08:25** Mik-Mikk ja seenerahvas **08:40** Ollie ja Kuu **08:50** Hiir Hops **09:00** Härra Lapsti lasteteater **09:40** Kunksmoor **10:00** Osoon **10:30** Reisile minuga. Mauritius. Sugar Beach **11:00** Betty diagnoosid **11:45** Jaanid **12:00** Kirjanduse aeg **13:00** R2 Live **13:30** Jüri Üdi klubi **14:28** ERR.ee uudised **15:30** Operatsioon Ai **16:00** Mik-Mikk ja seenerahvas **16:10** Väike nõid Zouk **16:25** Riiklikud loomad **16:28** Kapten Stella **16:30** Ella, Oscar ja Huu **16:43** Kriipsu Juku kodu **16:45** Sam ja Julia **16:50** Pips ja Popi **17:00** Kauboihamster Villi **17:10** Claude **17:25** Pörsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Hiir Hops **18:00** Luise ja Oliver **18:10** Miriami värvid **18:15** Miriami katkine pilt **18:20** Luka lustisõidurong **18:35** Iidefix **18:45** Lucas **18:50** Operatsioon Ai **19:25** Aktuaalne Kaamera **19:30** Osoon **20:00** Hirnu lõhn **20:55** Eesti imelised aastaajad **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:30** Superinimesed **22:00** Sissi, noor keisrinna **23:40** Reisile minuga

17. juuni

00:40 Solsidan **01:05** Mida teie arvate? **01:55** ehk, uhhuduur **02:25** Ajavaod **02:54** ERR.ee uudised **06:45** Terevisioon **09:10** Terevisioon **11:30** Mida teie arvate? **12:30** La Promesa **13:30** Eesti mäng **14:15** Tantsuperepidu **14:40** Eesti imelised aastaajad **14:50** Solsidan **15:10** Ohtlik lend **16:10** Pulss **16:35** Pulss **17:00** Önne 13 **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne Kaamera **18:45** Eesti mäng **19:30** ehk, uhhuduur **20:00** Metsavennad **20:30** Sinu uus sugulane **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:25** Sport **21:35** Esimene stuudio **22:00** Pulss **22:20** Pulss **22:50** Kirjandusministri juures **23:20** 8 mm ELU **23:50** Solsidan

00:15 FBI: Rahvusvaheline üksus **01:05** Viimane võmm **02:00** Kelgukoerad 2 **02:50** FBI: Rahvusvaheline üksus **03:40** Vösaaga Lähis-Idas **04:10** Luksuskinnisvarahaid **05:00** Postimees.ee **05:20** Kodus ja võõrsil **05:50** Kellele kuulub su süda? **06:30** Suveporter **07:30** Nutikas Eesti **08:00** Kaks kanget Ameerikas **09:00** Mesinädalad Montenegros **11:00** Roaldi retked Eestis **12:00** Emad – kõigist kallimad on nemed **13:00** Minu emps on kõvem kokk kui sinu ema **14:00** Monk **15:00** Mägi päästjad **16:00** Armastuse hind **17:00** Kellele kuulub su süda? **17:40** Kevad südames **18:45** Täistunni lood **19:00** Suveporter **20:00** Kuldvillak **20:35** Meie aasta Indoneesias **21:35** Papsid **22:35** Krimi **23:05** Kaks kanget Ameerikas

01:30 Will ja Grace **02:00** Jüri ja Gretega külast külla **02:55** Üle ja ümber **03:20** Kahevõitlus **03:50** Võimalik vaid TikTakis **04:05** TV3 uudised **05:00** Uurija Vera **06:00** TV3 uudised **07:00** Draakonid: Võitlus saare nimel **07:30** Jänku Juss **07:50** Kirgedes torm **09:00** Kättemaksukontor **10:00** Läbi suve Taaviga **10:30** Jüri ja Gretega külast külla **11:30** Normanni uskumatud seiklused **12:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **13:30** Üle ja ümber **14:00** Kahevõitlus **14:30** Rosamunde Pilcher **16:30** Kirgedes torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Kahevõitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Läbi suve Taaviga **20:30** Tähtede KolmeDok **21:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **22:30** Üle ja ümber **23:00** Võõramaalane

00:05 Tagasihelisinisesselaguuni **01:45** Piano Guys **03:00** ERR.ee uudised **07:00** Claude **07:10** Miriami katkine pilt **07:15** Pips ja Popi **07:25** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:45** Riiklikud loomad **07:50** Pörsas Peppa **07:55** Luise ja Oliver **08:05** Luka lustisõidurong **08:15** Sam ja Julia **08:25** Iidefix **08:35** Mik-Mikk ja seenerahvas **08:50** Väike nõid Zouk **09:00** Härra Lapsti lasteteater **09:35** Kunksmoor ja kapten Trumm **09:55** Lulu Vase. Et oleks rahu **10:00** Osoon **10:30** Reisile minuga **10:55** Avasta Eestitaa rahvuspargid **11:00** Betty diagnoosid **11:45** Kaleva müsteerium **12:40** Piano Guys **13:50** Unustamatu Eino Baskin **14:24** ERR.ee uudised **15:30** Operatsioon Ai **16:00** Mik-Mikk ja seenerahvas **16:10** Väike nõid Zouk **16:20** Puuonni lood **16:30** Mutihärra Mutik **16:40** Kriipsu Juku kodu **16:45** Sam ja Julia **16:50** Pips ja Popi **17:00** Kauboihamster Villi **17:10** Claude **17:25** Pörsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Hiir Hops **18:00** Floor paneb reeglid paika! **18:05** Kriipsu Juku kodu **18:10** Rebased jamägrad **18:20** Luka lustisõidurong **18:30** Iidefix **18:45** Lucas **18:50** Operatsioon Ai **19:25** Aktuaalne Kaamera **19:30** Osoon **20:00** Juurdlust toimetab Lucy Worsley **20:55** Minu laulupidu **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:30** Superinimesed **22:00** Elu tulejoonel **22:55** Ukraina stuudio **23:20** Isendast kõrini

18. juuni

00:15 Mida teie arvate? **01:10** ehk, uhhuduur **01:35** Ohtlik lend **02:35** Ajavaod **03:00** Esimene stuudio **03:27** ERR.ee uudised **06:45** Terevisioon **09:10** Terevisioon **11:30** Mida teie arvate? **12:25** IT-vaatlik **12:30** La Promesa **13:30** Eesti mäng **14:10** Elu võimalikkusest maal **14:40** Maahommiku lood **14:55** Solsidan **15:20** Joanna Lumley võrtsitee seiklus **16:10** Pulss **16:30** Pulss **17:00** Önne 13 **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne Kaamera **18:45** Eesti mäng **19:30** ehk, uhhuduur **20:00** Maitse sünd **20:30** Öhinapõhised Kuubal **20:55** Kultuuri kodu **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:25** Sport **21:35** Esimene stuudio **22:00** Pulss **22:20** Pulss **22:45** Roman Toi **23:45** Solsidan

00:00 Tuvikesed **00:30** Vale jälgedel **01:25** Viimane võmm **02:15** Kelgukoerad **3 03:05** Vale jälgedel **04:00** Luksuskinnisvarahaid **05:00** Postimees.ee **05:20** Kodus ja võõrsil **05:50** Kellele kuulub su süda? **06:30** Suveporter **07:30** Nutikas Eesti **08:00** Kaks kanget Ameerikas **09:00** Mesinädalad Toskaanas **11:00** Roaldi retked Eestis **12:00** Meie aasta Indoneesias **13:00** Minu emps on kõvem kokk kui sinu ema **14:00** Monk **15:00** Mägi päästjad **16:00** Armastuse hind **17:00** Kellele kuulub su süda? **17:40** Kevad südames **18:45** Täistunni lood **19:00** Suveporter **20:00** Kuldvillak **10 20:35** Lenna ja Lauri Ilmaveerel **21:35** Papsid **22:35** Heeringas Veenuse öäl – Merle Palmiste eri **23:05** Kaks kanget Ameerikas

01:20 Hiilgav **02:30** Läbi suve Taaviga **03:00** Tähtede KolmeDok Oh, kes meist ei unistaks autost **04:05** TV3 uudised **05:00** Uurija Vera **06:00** TV3 uudised **07:00** Draakonid: Võitlus saare nimel **07:30** Jänku Juss **07:50** Kirgedes torm **09:00** Kättemaksukontor **10:00** Läbi suve Taaviga **10:30** Tähtede KolmeDok **11:30** Üheotsapileit: Priidu lugu **12:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **13:30** Üle ja ümber **14:00** Kahevõitlus **14:30** Rosamunde Pilcher **16:30** Kirgedes torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Kahevõitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Võimalik vaid TikTakis **20:30** Kaks Kanget Austraalias **21:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **22:30** Üle ja ümber **23:00** Suur lotokolmapäev: Rooside sõda **21:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **22:30** Üle ja ümber **23:00** Kopp-kopp

00:55 Unustamatu Eino Baskin **01:25** Superinimesed **01:55** Reisile minuga **02:20** Uni **02:54** ERR.ee uudised **07:00** Claude **07:10** Kauboihamster Villi **07:25** Floor paneb reeglid paika! **07:35** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:50** Pörsas Peppa **07:55** Ernest ja Celestine **08:05** Mutihärra Mutik **08:20** Pörsas Peppa **08:25** Oodo **08:30** Puuonni lood **08:40** Sam ja Julia **08:45** Peeter Pikk-kõrv **09:00** Härra Lapsti lasteteater **09:40** Metsamuinasjutt **10:00** Osoon **10:30** Reisile minuga **11:00** Betty diagnoosid **11:45** Uue aja asjad **12:00** Riigikogu infotund **14:00** Esimene stuudio **14:29** ERR.ee uudised **15:30** Operatsioon Ai **16:00** Ernest ja Celestine **16:10** Ernest ja Celestine **16:25** Puuonni lood **16:30** Mutihärra Mutik **16:45** Sam ja Julia **16:50** Oodo **17:00** Peeter Pikk-kõrv **17:10** Claude **17:20** Pörsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Hiir Hops **18:00** Floor paneb reeglid paika! **18:10** Rebased ja mägrad **18:20** Ernest ja Celestine **18:35** Lucas **18:45** Aktuaalne Kaamera **18:50** Jalgpalli Premium liiga **21:05** Äraoldud päevade summa. Eduard Tubin **22:00** Võõramaalane **23:50** Erdogani impeerium **23:50** Sissi, noor keisrinna

19. juuni

00:05 Mida teie arvate? **01:00** ehk, uhhuduur **01:30** Ajavaod **02:00** Esimene stuudio **02:24** ERR.ee uudised **06:45** Terevisioon **09:10** Terevisioon **11:30** Mida teie arvate? **12:30** La Promesa **13:30** Eesti mäng **14:15** Maitse sünd **14:45** Solsidan **15:10** Ohtlik lend **16:10** Pulss **16:30** Pulss **17:00** Önne 13 **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne Kaamera **18:45** Eesti mäng **19:30** ehk, uhhuduur **20:00** Ühe maja lugu **20:30** Elu võimalikkusest maal **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:25** Sport **21:35** Esimene stuudio **22:00** Pulss **22:20** Pulss **22:45** Kirjanike radadel Richard E. Grantiga **23:50** Ühe pere muusika

00:00 Tuvikesed **00:30** CSI: Vegas **01:25** Viimane võmm **02:15** Kelgukoerad **03:15** CSI: Vegas **04:10** Luksuskinnisvarahaid **05:05** Postimees.ee **05:20** Kodus ja võõrsil **05:50** Kellele kuulub su süda? **06:30** Suveporter **07:30** Nutikas Eesti **08:00** Kaks kanget Ameerikas **09:00** Mesinädalad Kreetal **11:00** Roaldi retked Eestis **12:00** Lenna ja Lauri Ilmaveerel **13:00** Minu emps on kõvem kokk kui sinu ema **14:00** Monk **15:00** Mägi päästjad **16:00** Armastuse hind **17:00** Kellele kuulub su süda? **17:40** Mõrvad mägedes **18:45** Täistunni lood **19:00** Suveporter **20:00** Kuldvillak **20:35** MasterChef Eesti: kuulsused köögis **22:05** Kodud rahaks **23:05** Kaugele siit

01:00 Läbi suve Taaviga **01:30** Üle ja ümber **02:00** Kahevõitlus **02:30** Suur lotokolmapäev: Rooside sõda **03:30** Kahevõitlus **04:05** TV3 uudised **05:00** Uurija Vera **06:00** TV3 uudised **07:00** Spidey ja tema imelised sõbrad **07:35** Jänku Juss **07:50** Kirgedes torm **09:00** Kättemaksukontor **10:00** Läbi suve Taaviga **10:30** Abikäsi **11:30** Suur lotokolmapäev: Rooside sõda **12:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **13:30** Üle ja ümber **14:00** Kahevõitlus **14:30** Rosamunde Pilcher **16:30** Kirgedes torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Kahevõitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Võimalik vaid TikTakis **20:30** Kaks Kanget Austraalias **21:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **22:30** Üle ja ümber **23:00** Vastik vana

01:30 Superinimesed **01:55** Reisile minuga **02:20** Voodist voodisse **02:45** Hea eesti musa **03:14** ERR.ee uudised **07:00** Claude **07:10** Kauboihamster Villi **07:25** Floor paneb reeglid paika! **07:35** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:50** Tom Gatesi ägemaailm **08:05** Lunnisaar **08:10** Oodo **08:20** Sam ja Julia **08:35** Mik-Mikk ja seenerahvas **08:45** Ollie ja Kuu **09:00** Härra Lapsti lasteteater **09:30** Peetrike see enenägu **09:50** Minu lemmikloom **10:00** Osoon **10:30** Reisile minuga **10:55** UNESCO Eesti pärand **11:00** Betty diagnoosid **11:45** Himulõhn **12:40** Superinimesed **13:05** Helikangrud **14:00** Esimene stuudio **14:25** Eesti on vaataja silmades **15:25** Mina ka **15:30** Ninjakunstnik **15:50** Suvituli tupp **15:53** Linnast ära **15:55** Suvelaul **16:00** Mik-Mikk ja seenerahvas **16:10** Ollie ja Kuu **16:20** Kõlakoguja **16:30** Tom Gatesi ägemaailm **16:40** Väike täitsa suurpoiss **16:45** Sam ja Julia **16:50** Pips ja Popi **17:00** Peeter Pikk-kõrv **17:10** Claude **17:25** Pörsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Lunnisaar **18:00** Homme põgeneme **18:30** Swang **18:35** Tom Gatesi ägemaailm **18:45** Kriipsu Juku kodu **18:50** Muumioru lood **19:15** Tere, maailm! **19:25** Aktuaalne Kaamera **19:30** Osoon **20:00** Erakordsed Šveitsi mägiarautteed **20:55** UNESCO Eesti pärand **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:30** Reisile minuga **21:50** Minu laulupidu **22:00** Teekond emaga **23:50** Best of BFM 2025. Balti filmi, meedia ja kunstide instituudi auhinna gala

20. juuni

00:35 Solsidan **00:55** Mida teie arvate? **01:55** ehk, uhhuduur **02:20** Ohtlik lend **03:20** Ajavaod **03:45** Esimene stuudio **04:13** ERR.ee uudised **06:45** Terevisioon **09:10** Terevisioon **11:30** Mida teie arvate? **12:30** La Promesa **13:30** Eesti mäng **14:15** Öhinapõhised Kuubal **14:45** Solsidan **15:10** Ohtlik lend **16:10** Pulss **16:30** Pulss **16:55** Önne 13 **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne Kaamera **18:45** Eesti mäng **19:30** ehk, uhhuduur **20:00** Ühe maja lugu **20:30** Laul- ja tantsumängud **20:55** Kultuuri kodu **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:25** Sport **21:35** Süü **22:20** Midsomeri mõrvad **23:55** Riigimehed. Avatud uksed

00:00 Tuvikesed **00:30** Harry Wild **01:30** Viimane võmm **02:20** Kelgukoerad **03:10** Krimi **39:03:40** Luksuskinnisvarahaid **04:30** Postimees.ee **05:20** Kodus ja võõrsil **05:50** Kellele kuulub su süda? **06:30** Suveporter **07:30** Nutikas Eesti **08:00** Öökilaline **09:00** Mesinädalad Liguurias **11:00** Roaldi retked Eestis **12:00** Südamesoov **13:00** Minu emps on kõvem kokk kui sinu ema **14:00** Monk **15:00** Mägi päästjad **16:00** Armastuse hind **17:00** Kellele kuulub su süda? **17:40** Mõrvad mägedes **18:45** Täistunni lood **19:00** Suveporter **20:00** Vösavinkel suvitab **21:00** Reede ÖHTU! **22:30** Köök **23:00** Charlie inglid

00:45 Lapsed: Ei mingit keha **01:15** Kutsuge Cobra **11 02:15** Kaks Kanget Austraalias **03:15** Võimalik vaid TikTakis **03:40** Võimalik vaid TikTakis **04:00** TV3 uudised **04:55** Uurija Vera **06:00** TV3 uudised **07:00** Spidey ja tema imelised sõbrad **07:30** Jänku Juss **07:50** Kirgedes torm **09:00** Kättemaksukontor **10:00** Läbi suve Taaviga **10:30** Kaks Kanget Austraalias **11:30** Parim versioon endast: Liis **12:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **13:30** Üle ja ümber **14:00** Kahevõitlus **14:30** Rosamunde Pilcher **16:30** Kirgedes torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Kahevõitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Võimalik vaid TikTakis **20:30** Normanni uskumatud seiklused **21:30** Suure tähe väike täht **23:00** Kõiges on süüdi Mary

01:50 Gentel-Dental **02:**

Mis Murulaugu onule ja tema perekonnale Tallinnas juhtus

EDUARD VILDE

Mis ta seal teeb? Ta vaatab pealt, kuidas ta kolm tüdruku viuhki tema nina eest mööda sõidavad – iga ühel noormees kõrval. Anna, kellele ta Narva maantee järel jooksnud, tuli oma võõra seltisilise nütüd sadama poolt sõites ja kihutas üle Vene turu Tartu maantee poole. Isa hüüdis, vehkis käsi – joosta ei suutnud ta enam – aga teda ei nähtud ega kuulnud. Siis tuli Leena Joosep Torumanniga Viru väravast ja kihutas Kattintaali poole. Isa hüüdis, vehkis käsi – asjata! Viimaks tuli kõige noorem tütar Miina – ka noormees kõrval Harju värava poolt ja kihutas sadama poole. Isa hüüdis, vehkis käsi – asjata!...

Nüüd lähenes onule üks linnavaht ja ütles:

„Kuule sina mesilane! Kui sina järele ei jäta sakstele, kes siit mööda sõidavad, oma inetuma häälega järele mõirgamist ja oma tahmaste kätega järele näitamist, siis viin ma sinu kas politseisse ehk – hullumajasse!”

Säh sulle kooki! Nüüd ei tohtinud Murulaugu onu enam

oma lihaseid tütreidki hüüda, ja „saksteks” nimetati neid koguni! Imelik, arusaamatu Tallinn! Kõiksugu koledad asjad olid siin võimalikud, ja et ka onu linnavahi poolt kõiksugu kurja võis karta, siis ei lausunud ta temale sõnagi vastu, vaid istus vagusi promenaadi äärde pingi peale maha. Ta tahtis mõtteid koguda, oma kurva oleku üle aru pida ja jalgu puhata; oli ta ju täna jooksnud kui jännes, ja onu ei olnud enam noor mees. Oma arupidamisega ei jõudnud ta mingisugusele mõistlikule otsusele. Vaigistav oli tema südamele, et ta tütreid elusa ja tervena näinud oli, aga kust neid kätte saada, kus nendega kokku saada? Sõidavad linna mööda noorte meestega ümber nii et tuhki taga! Et tüdrukud, kes viisakuses ja karskuses üles kasvanud, mitte pahale teele ei satu, sellepärast ei olnud tal muret, aga – kust tüdrukuid kätte saada? See oli küsimine. Vaene Kai istus politseis; kui kauaks ta sinna jäi, seda ei teadnud onu; niisama vähe teadis ta aga ka, kuidas Kaiele abi ja päästmist muretseda...

Vaade Tallinnas Vene turule (praegune Viru väljak) 20. sajandi algusaastail.

• Et tüdrukud, kes viisakuses ja karskuses üles kasvanud, mitte pahale teele ei satu, sellepärast ei olnud tal muret, aga – kust tüdrukuid kätte saada?

„Saul, Saul, või siit leian ma sinu?”

Onu kargas püsti: Kai, tema kallis küljeluu, seisis tema ees, pikk ja sirge nagu päevaroos!

Oh seda rõõmu ja hõiskamist! Saulikene oli nagu ogar: ikka ja ikka jälle tõmbas ta leitud kaasakeste tuksuva rinna vastu, andis talle mitu laksuvat musu põse peale ja hüüdis ühtesoodu: „Kai, sa mu tibukene, sa mu musurullikene, oled sa siis tõesti minu Kai!”

Linnavaht vaatas eemalt, raputas pead ja pomises habemesse: „Päris, päris hull!”

Ja nüüd algasid siis Sauli ja Kaie vahel küsimised ja kostmised, ja esimese rõõm oli lõpmata suur, kui ta kuulis ja nägi, et Kaiel politseis mitte ainult sõrme- ja varbaküüned, vaid ka sõrmed ja varbad ise täitsa maha lõikamata oli jäetud. Ühtlasi sai ta Kaie käest kuulda, mispärast viimane politseisse viidud, ja et hobuste hirmutamine kelmi uulitsapoisi vale olnud. Nii rututu vabaks oli aga Kai järgmisel lool saanud: puuvillavahi noor naine oli kodus ilusa priske pojaga maha saanud. Järgneb

SUDOKUD

6								8
		4		2		1		
	8			1			4	
8		7	2		4	9		6
1		6	5		8	3		7
	3			4			9	
		5		7		6		
9								3

	3							8
8			4		7			3
	7			8			2	
		7	9		5	1		
		3				5		
		4	8		2	9		
	6			7			5	
7			5		3			1
	2							7

Kuhu Minna

• MUUSEUMID

Haapsalu linnuse muuseum
K-P 10–18. linnus.salm.ee.

Iloni Imedemaa teemakeskus
K-P 11–17. www.salm.ee.

Haapsalu raekoda
R-P 11–17. www.salm.ee.

Raudtee- ja sidemuuseum
K-P 11–17. www.salm.ee.

Ants Laikmaa muuseum
(Kadarpiku küla, Lääne-Nigula):
K-P 11–17. www.salm.ee.

Rannarootsi muuseum
(Sadama 32, Haapsalu)
T-L 10–18; P ja E 10–16.
www.aiboland.ee.

Rõude muuseum
N-R 12–18 ja L 12–14,
muul ajal ette teatades
roudemuuseum@gmail.com,
tel 5683 1203, Maie.

Lihula muuseum on avatud
T-L 10–17. E-post:
lihulamuuseum@laaneranna.ee.

• NÄITUSED

Keskraamatukogu (Posti 3)
laenutus- ja lugemissaali
vitriinides Pärnu portselani-
maali jate seltsi Lüster kevadnäitus
29. juunini.

Lugemissaalis näitus „Eesti
raamatu aasta piltvaip” 24. juunini
ning „Eesti, Läti ja Leedu kaunimad
raamatud” 29. juunini.

Trepigaleriis Eesti
ajaloomuuseumi laste ja noorte
eksiibrisevõistluse parimad tööd
11. juulini.

Lasteraamatukogus
(Wiedemanni 11) õpilastööde
näitus „Kui lahti lõon raamatu...”
31. juulini.

**Haapsalu kultuurikeskuses ja
linnagaleriis** (Posti 3):
Haapsalu graafilise disaini festivali
tööd 29. juunini.

Haapsalu kunstikoolis (Jaani 2):
majagaleriis Haapsalu kunstikooli
42. lennu lõputööd 22. juunini.

Hoovigaleriis Haapsalu
kunstikooli I–III kursuse
õpilaste tööd 22. juunini.
Galeriid avatud K–P 12–18. Tasuta!

Lihula muuseumis
(Lihula mõis, Linnuse tee 1):
Näitus „Läänemaa naise pidulikud
rõivad 19. saj lõpus ja 20. saj
alguses” jääb avatuks
septembri lõpuni. T-L kell 10–17.

Näitus „Lihulas sündinud loodus-
teadlane Wilhelm Konstantin
Frommhold Petersen”
püsiekspositsioonis. T-L kell 10–17.

Haapsalu pitsikeskuses
(Karja 25): Gunta Randla
telenukkude näitus „Omadele
võõras, võõrastele oma” 28. juunini.
Keskus avatud T-R 11–18 ja
L 11–15.

• RAAMATUKOGUD

Keskraamatukogu (Posti 3) ja
lasteosakond (Wiedemanni 11)
T-R 10–18, L 10–15, laenutuspunkt
(Kastani 7) suletud.
23.–24. juunil SULETUD

Uuemõisa raamatukogu
(Ehitajate tee 3, Uuemõisa)
K-N 12–13.30, 14–20, L 10–15.

Asuküla raamatukogu
(Mägari küla) T-K 10–18,
N 10–16, R 09–15. Iga kuu 2. ja
4. laupäeval 9–15.
19.–24. juunil SULETUD

Ridala raamatukogu (Kooli 1,
Panga küla) E-K 10–18, N 14–19,
R 10–14. 23.–24. juunil SULETUD.
www.lib.haapsalu.ee.

Lääne Elu

paber- ja digilehe hinnakiri

	PABERLEHT		PABER+DIGI
1 kuu	13	1 kuu	17
3 kuud	38	3 kuud	48
6 kuud	73	6 kuud	92
12 kuud	133	12 kuud	170
E-arve	12	E-arve	15
		DIGILEHT	
		1 kuu	8
		3 kuud	20
		6 kuud	37
		12 kuud	74
		E-arve	8
		DIGILEHE PÄEVA-PILET 1,50	
		473 7111	
		le@le.ee	

ÕNNITLUS

**EVALD
RAUD
90**

Palju õnne, palju jaksu,
palju tervist, palju head –
sajani nii samme sead.

Õnnitleme!

Sinu pere

Kui Sul on probleem või pole
oma muret kellegagi jagada,
on Sul võimalus abi saada

LÄÄNEMAA KRIISI-ABIKESKUSE

Psiühholoogiline nõustamine
515 9572 / 5560 2367

Esmatasandi psiühholoogiline
kriisiabi (eesti k) - 5671 4273

Esmatasandi psiühholoogiline
kriisiabi (vene k) - 552 0094

Nõustamine toimub telefoni
teel, veebis või asukoht
kokkuleppel nõustajaga, sh
Kastani 7, Haapsalu.

Täpsem teave
laanemaakriisiabikeskus.
weebly.com/

Toimetuse aadress:

Posti 30, 90504 Haapsalu.

Toimetuse 473 7222,

kuulutused ja reklaam 473 7111,
e-post info@le.ee, reklaam@le.ee
Kodulehekülj: www.le.ee

Peatoimetaja

Alvar Õepa
Toimetajad Kaie Ilves, Urmas Lauri,
Malle-Liisa Raigla, Andra Kima,
Kaire Reiljan, Juhan Hepner
Keeletoimetaja Riina Tobias
Küljendaja-kujundaja Tiina Kelviste

Reklaamitoimetaja

Elina Lumeste
Kliendihaldur Mai Sarv

Väljaandja OÜ Lääne Elu: Posti 30, 90504
Haapsalu, tel 473 7222
Trükitud Printallis

Pangakontod

Swedbank EE18 2200 2210 1567 8031,
SEB EE62 1010 6020 0251 5004

Kojukandeprobleemid:

tel 661 6616, info@omniva.ee.

Toimetusel on õigus kirja ja kaastööd toimetada ja selguse huvides lühendada ning valikuliselt honoreerida. Kaastööd ei tagastata ega retsenseerita. Kaebuste korral ajalehesisu kohta võib pöörduda Pressinõukogusse pn@eall.ee.

OST

Ostan autosid, seisukord ei ole oluline. Tel 553 1989.

MÜÜK

HAAPSALU UKSETEHAS MÜÜB PUITBRIKETTI. UUS HIND 175.-/alus! INFO 472 0800.

Auto- ja majavõtmete valmistamine, lukkude paigaldus ja müük. Autoraadid ja -kõlarid. Autoalarmid. LVL OÜ, Posti 39 (veetorn), tel 473 3247 ja 507 7979.

Müüa liiva, killustikku, purustatud kruusa, sõelumata mulda (turbasegu). Info 5697 5216.

Begooniate ja teiste suvelillede müük laupäeval, 14. juunil Taebblas kl 13, Nigula kiriku juures kl 13.30, Paliveres kl 14, Ristil kl 14.30, Rõudes kl 15.30, Martnas kl 16, Parilas kl 16.15. Tel 5349 6681.

PUIT

Vedu hinnas. Müüa kuiva ja märga küttepuud. Pikkus vastavalt soovile. Tel 5666 0431.

Müüa küttepuid koos veoga. Info 5687 3966, timberexpert@online.ee.

Kask ja kuiv puu alates 65.-, transport 3–9 ruumi. Tel 505 5203.

Kuivad pakitud kütteklotsid. Vedu tasuta. Tel 5383 9215.

Müüa ehituslikku saematerjali ning voodri- ja põrandalauda. Vedu tasuta. Tel 528 2268.

Müüa 3meetrist küttepuud: must lepp, hall lepp, kask koos kohaletoomisega, miinimumkogus 15 tihu-meetrit. Lisainfo tel 5829 3564.

Müüa lõhutud küttepuud. Toores ja kuiv lehtpuu, metsakuiv okaspuu, hind al 60.-/rm. Tarne 10- ja 15ruu-mise autoga, info tel 521 1377. 3 m lehtpuu, tarne 30 tm, hind kokkuleppel, info tel 502 4895 info@pajakapuit.ee.

Müüa Haapsalus toorest ja kuiva küttepuud, lehtpuu 30, 40 ja 50 cm. Tel 501 2407.

Müüa 0,5 m pikkuseid saarepuid. Väga hea katlapuu. Saare kütteväärtus 1650, hall lepal 700. Tel 5665 3555.

Müüa kuiva küttepuud: saar 50 cm, tel 5344 8034.

TEENUS

Hauaääriste ja -kivide paigaldus. Haudade hooldus ja muud kalmistutööd. Tel 557 3287, Jevgeni.

Teostame majade, abihoonete ja aedade ehitusi, tänavakivide paigaldust, võtmed kätte lahendused. Dekkan.ehitus@gmail.com. Tel 5632 7955.

Ehitus- ja remonditööd. Katuseehitustööd. Katuse turvatoodete müük ja paigaldus. Vihmaveesüsteemide müük ja paigaldus. Tel 5347 7919.

Läänemaa vähiühing on pakkunud oma liikmeile ja nende perele tuge juba 20 aastat.

Oleme tänulikud abi ja toetuse eest.

Läänemaa vähiühing, SEB EE621010220047448013.

Ohtlike puude raie, võsalõikus ja kruntide puhastus võsast. Helista julgelt ja leiame lahenduse. Tel 5623 0373, Randy.

Puurkaevude ja maaküttekäevude puurimine ning projekteerimine. Vee- ja kanalisatsioonitööd ning septikute paigaldus. Rauaeraldus, filtrite paigaldus. Tel 521 7415, 504 2999, www.baltipuurkaev.ee.

Fekaalivedu, septikute tühjendamine E–P, ka pühade ajal, tel 515 7000.

Katuste renoveerimine/paigaldus. Plekk-, eterniit-, karg- ja bituumenkatused. Vihmaveesüsteemid, erinevate plekkide paigaldus ja üldehitus tööd nii sees kui väljas. Saabtehtud OÜ, 5454 0423.

Korstnapühkimine, korstnapitside ehitus, küttesüsteemide remont. www.laanekorsten.ee, tel 553 1826.

Rakkekaevude puhastamine, remont, rõngaste vahetamine, kaevumaja ehitus ja käsipumpade remont. 557 4792.

Võtame vastu üleliigsed raamatud. Tuleme ise järele. Meelis, 5615 5175.

Plaatimis- ja tapeetimistööd. kviimistlus@gmail.com. Tel 5633 5783.

Developing Ehitus OÜ

Katuste renoveerimine, fassaaditööd, majade ehitus, üldehitus.

Tagame kvaliteedi. Pakume koostööd korteriühistutele.

Tel 5566 1168.
E-mail: info@developingehitus.ee.

OTSIN TÖÖD

Müürsepp otsib tööd. Puhas vuuk, ka maakivi ja paekivi. Tel 5663 9761.

Otsin tööd. Puhastan ja värvin katuseid. Tel 5637 1399.

KOOLITUS

Fixum Autokoolis algab 5.07.2025 VEOAUTO- JA BUSSIJUHI TÄIENDÕPPEKURSUS. Info tel 511 8111.

TÖÖPAKKUMINE

Resa OÜ pakub tööd EHITUSTÖÖLISELE.

Pakume tööd tublidele ja kohusetundlikele eelneva kogemusega ehitustöölisele. Oskama peab üldehitustöid (müüri-ladumine, armeerimistööd, kergseinte ehitamine, fassaaditööd, avatäidete paigaldamine jne). Oluline on eesti keele oskus ja B-kategooria juhiloa olemasolu. Kui oled huvitatud, saada oma CV resa@resa.ee või võta ühendust 5666 0149.

Haapsalu Nurmte apteek otsib oma meeskonda kaht PROVIISORIT või kahte FARMATSEUTI.

Tule tööle, kus sind hinnatakse nii inimesena kui ka spetsialistina. Kui oled proviisor või farmatseut, kes soovib töötada kohas, kus: – patsientidele lähenetakse südamega, – töötempo on rahulik ja jõukohane, – tööandja hoolib päriselt sinu heaolust, siis võib Haapsalu Nurmte apteek olla just see õige paik sinu jaoks. Pakume sulle: stabiilset ja rahulikku töokeskkonda; – paindlikku tööaega ja kindlat sissetulekut; – meeldivat ja toetavat kollektiivi; – väärikat tasu ning võimalust areneda oma erialal. Meil on tööd kahele tublile proviisorile või farmatseudile – sobid nii kogunud spetsialistina kui ka värske diplomini omanikuna. Asume aadressil Nurmte 1, Haapsalu. Kandideeri: nurmeapteek@gmail.com; tel 518 7955.

Tule Haapsalu uksetehasesse **LIHVIAKS!**

Sinu tulevased ülesanded:

- ukselehtede, lenglite jm lihvmasinaga ning käsitsi lihvimine;
- kvaliteedi hindamine;
- töödeldavate detailide transport ja varustamine.

Ootused kandidaadile:

- oled kohusetundlik, täpne ja hea rutiinitaluvusega;
- sul on terav ja nõudlik silm pinnaviimistluse kvaliteedi suhtes;
- oled valmis füüsiliseks tööks.

Miks liituda meie meeskonnaga?

- nüüdisaegsed seadmed ja töökeskkond;
- väljaõpe ja toetav meeskond;
- head töötingimused.

Töö on kahes vahetuses. Saada oma CV aadressile pirt@uksetehas.ee. Lisainfot küsi telefonil 472 0820.

Toimetust kuulutuste sisu eest ei vastuta.

TEADE

Läänemaa invaiühingu üldkoosolek toimub Haapsalu muusikakooli saalis reedel, 20. juunil kl 12. Päevakorral 2024. aasta majandusaruande kinnitamine. Info 5858 7498.

Kas nägid või kuulsid midagi huvitavat?

Saada vihje veebis www.le.ee või meiliaadressil info@le.ee.

KALMISTUPÜHAD			
EELK Lääne praostkonna kogudustes 2025. aastal			
HAAPSALU	22. juuni	14.00	Haapsalu vana kalmistu
	22. juuni	16.00	Haapsalu metsakalmistu
HANILA	15. juuni	15.00	Hanila kalmistu
KARUSE	22. juuni	11.00	Sause/Tuudi kalmistu
	22. juuni	13.00	Karuse kalmistu
KIRBLA	15. juuni	14.00	kalmistu, järgneb armulaud kirikus
KULLAMAA	22. juuni	11.00	kalmistu
LIHULA	22. juuni	11.00	armulaud kirikus
	22. juuni	12.00	kalmistu
LÄÄNE-NIGULA	22. juuni	13.30	Koela kalmistu
	24. juuni	11.00	Leediküla kalmistu
	24. juuni	14.00	Vedra kalmistu
MARTNA	23. juuni	11.00	Rõude kalmistu
	23. juuni	12.00	armulaud Martna kirikus
	23. juuni	12.30	Martna kalmistu
	3. august	11.00	Väike-Lähtu kalmistu
MÄRJAMAA	24. juuni	10.00	missa kirikus
	24. juuni	12.00	Viilumäe kalmistu
NÕVA	22. juuni	11.00	kalmistu
PIIRSALU	15. juuni	13.00	Piirsalu kalmistu
RIDALA	22. juuni	13.00	Ridala uus kalmistu
	22. juuni	14.00	Ridala vana kalmistu
	22. juuni	15.00	jumalateenistus armulauaga kirikus
	10. august	13.00	Sinalepa kalmistu
VARBLA	15. juuni	13.00	kalmistu
VORMSI	22. juuni	11.00	kalmistu

Sinu kuulutus võiks olla siin!

Kuulutus lisa mugavalt Lääne Elu veebis: online.le.ee/lisa-ajalehe-kuulutus

Nautige suve koos Lääne Eluga!

Tellimiseks võtke ühendust le@le.ee, helistage 473 7111 või tulge toimetusse aadressil Posti 30, Haapsalu.

Reklaamisoovid: reklaam@le.ee

Kuulutused, teated: le@le.ee

Südamlik kaastunne sulle, armas Ailen, kallie ema

INGA REIDLA

kaotuse puhul.

ULA 25. lennu klassikaaslased ja õp Imbi

Tuul puude ladvus tasa kiigub, me vaikes leinas langetame pea...

HINGEVIIUL
MATUSEBÜROO

BÜROO AVATUD E–R 10–15 KALMISTU TN 3A, HAAPSALU
TEL 58 503 340 (kontor), 5846 1111
www.hingeviul.ee
info@hingeviul.ee

Matusekorraldus Haapsalus ja Läänemaal, matuseteenused ja -tarbed, tuhastamine, haua- ja urnimatused, lahkunu transport surnukuuri (24/7 tel 58 007 504)

Teostame hauaplatside renoveerimis- ja hooldustöid Haapsalus ning Läänemaal. Müüme hauakive ja -piirdematerjale. Hinnapakumine ja info: hingeviul@gmail.com / 58 503 340

Läänemaa toidupank kogub toitu puudust kannatavate leibkondade toetuseks Haapsalus ja Läänemaal.

Et toiduabi saada, võta ühendust kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajaga.

Aitame koos!

Tel 5355 4330

HOOLI RASKUSTESSE SATTUNUD PEREDEST!

Läänemaa Abikassa ootab heade inimeste ja organisatsioonide annetusi, et toetada raskustesse sattunud peresid Läänemaal.

Annetusi saab teha MTÜ Läänemaa Abikassa kontole EE592200221046665398, Swedbank AS.

Teave veebis www.abikassa.ee.

E-post laanemaa.abikassa@gmail.com.

EDUARD LAUR

Haapsallane avastas lasterohke luigepere

Haapsallane Eduard Laur sattus promenaadil hommikust kepikõndi tehes luigepaarile, kelle ümber ujus kümme tibu.

Paarkümmend aastat kepikõndi harrastanud Laur märkis, et selle aja jooksul ei ole niisugune lasterohkus talle silma hakanud. „Täna hommikul oli luigeema mõned pojad sulgede vahele sooja sättinud, et need seal mõnusasti tukastaksid,” ütles Laur neljapäeval.

Linnuvaatleja Tarvo Valkeri sõnul on luikedel tavaliselt seitse-kaheksa poega. „Kümme on suure linnu kohta suur pesakond. Kaheksa on tavaline, suuremad pesakonnad on harvad,” ütles Valke. „Olen leidnud ka üheksa munaga pesi. Kümneseid ei mäleta, aga aeg-ajalt tuleb neid ette.”

Valkeri sõnul võtab kõige rohkem energiat mune mine. Kui sellega on hakkama saadud, siis edasi on luikede elu lihtne: vanemad tibusid ei toida ja pesast on need väljas juba päevavanuselt. „Lähevad koos vanematega merele,” märkis Valke.

KAIE ILVES

ILM

VEETEMPERatuurID

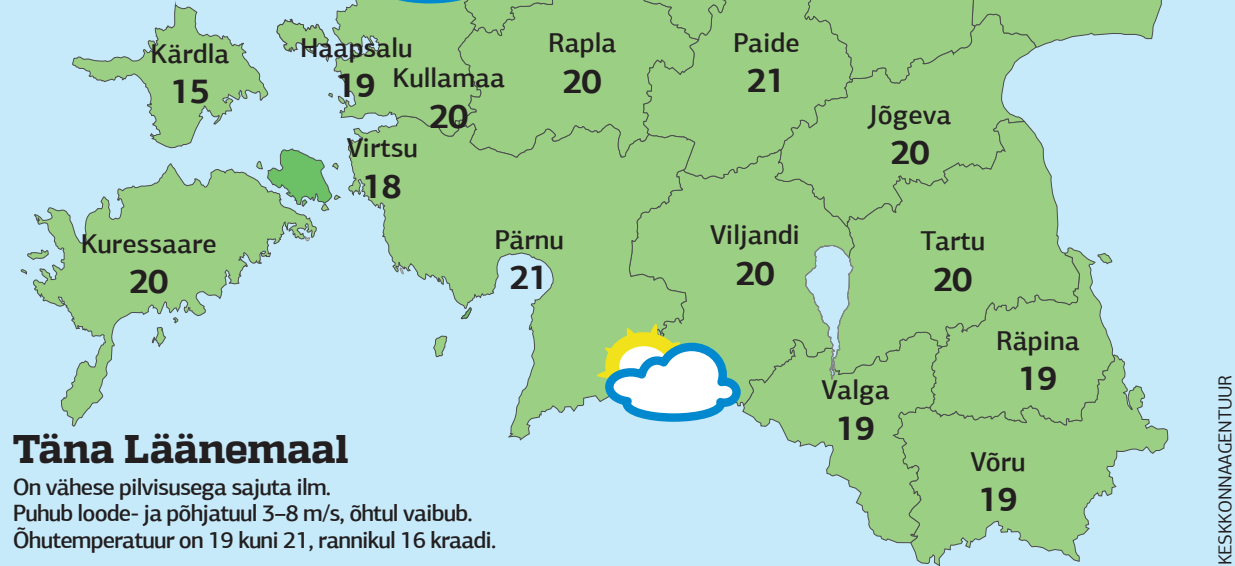
(13. juuni kell 13)

Dirhami 15,0°

Haapsalu 15,7°

Virtsu 15,5°

Rohuküla 16,9°

Täna Läänemaal

On vähe pilvisusega sajuta ilm. Puhub loode- ja põhjatuul 3–8 m/s, õhtul vaibub. Õhutemperatuur on 19 kuni 21, rannikul 16 kraadi.

Pühapäev

loode-, läänetuul
2–8 m/s

öö päev

9°...22°

Esmaspäev

edela- ja
1–7 m/s

10°...21°

Teisipäev

edela-, loodetuul
4–8 (14) m/s

10°...17°

Kolmapäev

läänetuul
3–10 (16) m/s

10°...19°

KESKKONNAGENTUUR

VAATA KA
WWW.LE.EE

Vajad uut vihmaveerenni või katuselt lumetõkked puudu?

- Katuseredelid
- Lumetõkked
- Vihmaveerennide paigaldus
- Käiguteed ja platvormid

527 1059

info@vihmaveerennid.ee

vihmaveerennid.ee

SOOJUSTAME HOONETE SEINAD JA PÖÖNINGUD PUISTEVILLAGA

Objektiga tutvumine tasuta.

5044041

info@puistemee.ee

puistemee.ee

PUISTEMEES

ISOVER

REINPAUL

OSTAME KASVAVAT ja LADUSTATUD VÕSA

Raiume võsast puhtaks kraavid, tee- ja põlluääred, lepidud, haavikud jne.

Info tel 5593 3899, kaido@reinpaul.ee
www.reinpaul.ee

Otsime

BUSSIJUHTI

maakonnaliinidele Haapsalus.

Võimalik nii osaline

kui ka täistööaeg.

Tel 5101872

ANDRA TEEDE

VIIMANE VABA SUVI

HAAPSALU

Etendused
12.07–27.07

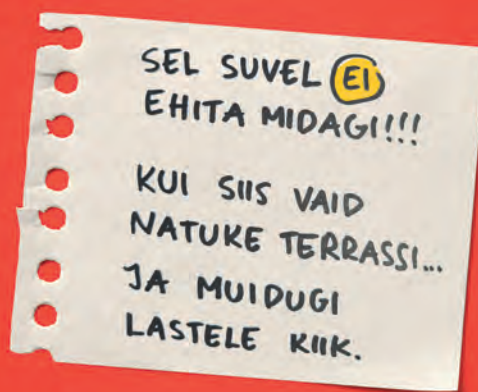
Haapsalu raudteejaamas

Piletid müügil Piletilevis, Piletimaailmas ja kohapeal.

HELGI SALLO
HARRY KÕRVITS
LAURI LIIV
KARMEL MÄESALU
MARIA TERESA KALMET
MARK ERIK SAVI

Kaasa teevad Haapsalu Teatristuudio ja Noorte Teatri näitlejad

HOLM
Sinu plaan. Sinu moodi.

holmbank.ee

Finantsteenuse pakkuja on Holm Bank AS. Enne lepingu sõlmimist tutvuge tingimustega ning vajadusel pea nõu asjatundjaga

Suvitate maakodus?

Pidage mees ka Lääne Elu uuele aadressile ümber suunata!

Helistage 473 7222 või kirjutage le@le.ee.

Haapsalu Tenniseklubi alustab igal kolmapäeval

KRAHVIAIA TENNISEKESKUSES SELTSKONDLIKUID TENNISEÕHTUID 2025

28.mai	4.juunil	2.juulil	6.augustil
	11.juunil	23.juulil	13.augustil
	18.juunil	30.juulil	20.augustil
	25.juunil		27.augustil

kell 17.45-20.00

HAAPSALU
5
TENNIS

Osavõttu klubi liikmetel 20 € mängija kohta, ülejäänutel 25 € mängija kohta, õpilastel 10 €.

Auhindadega peame mees paremaid ja aktiivsemaid mängijaid!

Registreerimine hiljemalt sama päeva kell 10.00-ks FB Seltskonnatennisgrupp

Info: tel 502 3047; vello@haapsalutennis.ee